

Yaşadıkça Eğitim

OCAK/ŞUBAT/MART 1989

SAYI: 6

3000 TL (KDV DAHİL)

- Aileler Nelere Dikkat Etmelidir?
- Mutluluk ve Okul Başarısı
- Okul Yöneticisinin Yaratıcılığı
- Öğretmen Özelliklerinin Öğretime Etkisi
- Aile İçinde Disiplin
- Yabancı Ülkelerde Yaşayan Çocukların Dil Sorunu
- Yaratıcı Çocuklar
- Çocuklar Gibi Düşünebilmek
- Çocuğunuzun Öfke Nöbetleri
- Televizyon ve Çocuklar
- Çocukların Uyku Sorunları
- Kekemeliğin Nedenleri ve Tedavisi
- Ergonomi

“İçim rahat bebeğim garantide”

Bebeğim,

*Bugün seni
özene bezene
giydirdim.*

Arabana yerleştirdim.

Attaya gittik.

Nereye mi?

Garanti Bankası'na.

*Bankaya girdiğimizde
şaşırdın sen.*

*Bankacı ablalar,
ağabeyler seni sevdiler.*

*“Ceren'e bir hesap
açacağız” dedim.*

Kalbim küt küt çarptı.

*Hesabın...Öyle büyük bir
rakam değil.*

*Sen büyüdükçe
hesabın da büyüyecek.*

*Ben de, baban da
sevgimizi katacağız hesabına.*

Şimdi içim daha rahat.

Evet sevgili bebeğim,

seni seviyorum,

seni çok seviyorum.

Annen

**GARANTİ
BANKASI**

İÇİNDEKİLER

Aileler Nelere Dikkat Etmelidir? 6
Prof. Dr. Ayla OKTAY

Allesinin her koşulda kendisine olan sevgisinin değişmediğinden ve onlara gereksinim duyduğu her zaman kendisini destekleyeceklerinden emin olan çocuklar, birçok sorunun üstesinden gelebilir; birçok zorluğu kolayca yenebilirler.

Mutluluk ve Okul Başarısı 13
Prof. Dr. Meral ALPAY

Okul başarısı, yalnızca "çok bilgili" olmak biçiminde anlaşılmalıdır. Bilgili olmasının yanında canlı, üretken, çevresiyle iyi iletişim kurabilen çocuk başarılı sayılmalıdır.

Okul Yöneticisinin Yaratıcılığı 16
Yrd. Doç. Dr. Nuray SUNGUR

Okul yöneticisi, okuluna her gün yeni bir gözle bakmakla kalmamalı, en çağdaş iletişim tekniklerini kullanarak meslektaşlarını yetiştirmeli; yardımcılarını kendi çalışma sistemlerini oluşturmalarında rehberlik etmelidir.

Öğretmen Özelliklerinin Öğretme Etkisi 21
Dr. Hayrettin AKYILDIZ

Aile İçinde Disiplin 27
İlhami FINDIKÇI

Aile içinde bireysel sorumlulukları öğreten karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan disiplin anlayışı; çocuğun, istediği her davranışı yapamayacağını anlamasına ve kendini kontrol etmesine yardımcı olur.

Yabancı Ülkelerde Yaşayan Çocukların Dil Sorunu 32
Bahar AKINGÜÇ

Yaratıcı Çocuklar 35
Ph. D. Julius SEGAL
Zelda SEGAL

Zekâ testlerinden iyi puanlar almış her çocuk yaratıcı olmayabilir. Zekâ düzeyi ile yaratıcılık arasında mutlaka bir paralellik aranmamalıdır.

Çocuklar Gibi Düşünebilmek 38
Charles R. FITZGERALD

Anne-babaların çocuklarına kızma ve onları azarlamalarının ardında yanlış anlamların yer aldığı bilinmektedir.

Çocuğunuzun Ötke Nöbetleri 41
Dr. Lee SALK

Televizyon ve Çocuklar 42
Lillian G. KATZ

Çocuklar, küçükken ya da daha büyüdüklerinde, ana-babalarıyla aynı fikirde olmayıp daha değişik programlar izlemekten zevk alabilirler. Ancak bu, onların, zamanla ailede geçerli olan değerleri kazanıp, o değerleri kullanmayacakları anlamına gelmez.

Çocukların Uyku Sorunları 45
Lois GILMAN

Ana-babalar olarak, kendi beklentilerimizin ve bunun sonucu olan tutumlarımızın, çocuklarımızın iyi bir uyku düzeni kazanmasında önemli bir rol oynadığını unutmamalıyız.

Kekemeliğin Nedenleri ve Tedavisi 49
Susan CHOLLAR

Bir hastalık nedeniyle ortaya çıkanlar dışında, kekemelik, kalıtsal nedenlere dayanır.

Ergonomi 53
Doç. Dr. Mahmut PAKSOY

OKUYUCU MEKTUPLARI

ÇOCUĞUNUZLA İLGİLİ SORUNLARINIZI,
ONLARIN SORUNLARINA GETİRDİĞİNİZ
ÇÖZÜMLERİ, AYRICA DERGİMİZLE İLGİLİ
GÖRÜŞ, İSTEK VE ELEŞTİRİLERİNİZİ
LÜTFEN BİZE YAZINIZ.
(DİLEDİĞİNİZDE ADINIZ GİZLİ TUTULACAKTIR.)

Yaşadıkça Eğitim dergisine,

Abonelerinizden biriyim ve Yaşadıkça Eğitim'i çok beğeniyorum. İşlediğiniz konular ilgi çekici ve gelişmekte olan ülkemiz insanların çok büyük ihtiyaç duydukları bilgiler içeriyor. Toplumumuzda bulunan özürli kişiler ve onların eğitimlerine yönelik konulara da yer vermenizi öneririm. Özellikle çeşitli şekil ve derecede özürli bulunan insanların eğitimi konusunda büyük açık bulunduğu kanısındayım. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

M. Kara (İstanbul)

Yaşadıkça Eğitim dergisi olarak, annemle babamı eğitiliğiniz için şimdiden teşekkür ederim.
Küçük Karakaya (İstanbul)

Sayın dergi yetkilileri;

Yaşadıkça Eğitim dergisini yayınlarak eğitim öğretim hayatımıza yaptığınız katkılardan

dolayı size teşekkür ederim. Gerçekten de bir baba olarak derginizden çok yararlanıyorum. Ancak sizden bir isteğim var: Baba-çocuk ilişkilerini içeren yazılara daha çok yer vererseniz iyi olur. Saygılarımla.

A. Ceylan (İstanbul)

Yaşadıkça Eğitim dergisine

Aboneli olduğumuz derginizi çok beğeniyoruz. Birçok velli gibi, biz de ilkokul 5. sınıftaki çocuğumuzu kolej sınavlarına hazırlıyoruz. Bu konuda biz de en az onun kadar heyecanlıyız. Çocuğumuza fazla yüklenmemeye çalışıyoruz. Özellikle sınavın sonuçları belirlendiğinde nelere dikkat etmeliyiz? Konuyla ilgili yazılara yer vererek bizleri aydınlatmanızı diliyorum.

N. Karalaş (İstanbul)

Sayın dergi yetkilileri,

Yaşadıkça Eğitim dergisinin, bir anne olarak bana büyük yararı oluyor. Özellikle çocuklarımı anlama, onların gelişim dönemlerinin farkında olma konusunda oldukça bilgi edindiğim derginizi, birçok arkadaşına

öneriyorum. Gören her anne babanın beğenip yararlı bulunduğu derginizin tanıtımı konusundaki çabalarınızı artırmanız dileğiyle; başarılar dilerim.
H. Yüksel (İstanbul)

Sayın yetkili;

Üniversite sınavlarına hazırlanan bir genç olarak derginizi çok beğeniyorum. Ancak gençlere yönelik konuların az olması üzücü. Bilindiği gibi gençlik döneminde;

kendi bedenimizle, ailemizle, okulumuzla ilgili birçok sorunlarımız olmaktadır. Oysa bu sorunlar konusunda bizleri aydınlatacak yayınlar ise pek az. Derginizde, gençliğe yönelik konulara daha fazla yer vermenizi diler, saygılar sunarım.

A. Güzelyurt (İstanbul)

Yaşadıkça Eğitim dergisi yetkililerine,

Derginizi, bir rastlantı sonucu bir arkadaşımda gördüm ve çok beğendim. Yeni mezun olmuş bir psikolog olarak, böyle bir derginin eksikliğini hissediyordum. Benim gibi daha birçok kişinin derginizi beğeneceğinden eminim. Ancak, yeterli tanıtımı neden yapmadığınızı da merak ediyorum. Saygılarımla.

Y. Koçbilek (İstanbul)

Yaşadıkça Eğitim dergisine,

Yatak ıslatma problemi olan bir çocuğum var. Bildiğim ve çevremden duyduğum kadarıyla bu tür problemi olan çocukların sayısı da az değil. Bu ve benzeri problemleri alan çocuklara anne babaların yaklaşımları ve tedavi konusunu içeren yazılara yer vererseniz, bu alanda büyük bir boşluğun kapanacağına inanıyorum. Bu tür yazılar çok yararlı olacaktır. Çünkü anne-babalar, bu

konularda neler yapacaklarını bilmiyorlar. Bunu öğrenebilecekleri yayınlar ise çok sınırlı. Bundan sonraki çalışmalarınızda başarı dilekleriyle.
S. Demir (İstanbul)

Sayın Yaşadıkça Eğitim dergisi yetkilileri,

Derginizin her sayısını zevkle okuyan nişanlı bir genç kızım. Derginizin gerçekten tüm anne ve babalara yararlı olduğu kanısındayım. Ancak üzerinde durmak istediğim nokta, evlilik aşamasındaki ya da yeni evlenmiş eşlere yönelik yazılara yer vermenizdir. Bence, mutlu ve ruh sağlığı yerinde çocukların yetişmesinin temel şartı, mutlu bir aile ortamıdır. Mutlu bir aile ortamı ise her yönden tam bir uyum içinde olan ana-babalarca gerçekleştirilebilir. İşte bizim gibi birçok genç çiftin sorusu, acaba eşler bu tam uyumu gerçekleştirebilmek için neler yapabilirler? Neler yapmalılar? Hatta eş seçiminde nelere dikkat edilmelidir? Eşler birbirlerini nasıl daha iyi tanıyabilirler? Bundan sonraki sayılarınızda bu gibi konulara da yer vermenizi dilerim. Saygılarımla.

A. Okan (İstanbul)

Sayın ilgili,

Derginizin her sayfası okunmaya değer kadar güzel. Dikkatimi çeken, ruh sağlığı ağırlıklı olduğudur. Beden sağlığımız konusunda da bildiğimizi sandığımız, oysa gerçekte bilmediğimiz basit, ancak önemli konular (soğuk algınlığı ile gripin farkı, aspirin vb. ilaçların yarar ve zararları gibi) olduğunu sanıyorum. Bu konulara da ağırlık verebilirseniz mutlu edersiniz. Saygılar.

C. Gül (İstanbul)

YAYINCIDAN OKURA

Değerli Okurlarımız,

Eğitimin, yalnızca okulöncesi ve okul dönemiyle sınırlı bir süreç olmadığı artık pek çok kişi tarafından kabul edilmektedir. Çünkü bilim ve teknik alanındaki gelişmeler, herkesin, her yaşta yeni bilgi ve beceriler edinme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Eğitimin yalnızca okullarda sürdürülen bir "öğrenme" işi olmadığı da bir gerçektir. Genel çizgileriyle eğitim, yaşadığımız çevreyle çağdaş düzeyde bir ilişki ve uyum kurabilme çabasıdır. İnsanlar başarılı ve mutlu olabilmek için çevrelerindeki canlı ve cansız her şeyle doğru ilişkiler ile yeni yaratımlara yönelik bir uyum içinde bulunmak zorundadırlar.

Yetişkinler olarak günün değişen koşulları içinde, çevremizle ilişkimizi yenileyip geliştirirken, çocuklarımızı da bu yeni çağın insanları olarak yetiştirmekle yükümlüyük. Bu nedenle çocuklarımıza vereceğimiz eğitim, öncelikle onlarla kuracağımız iletişimin sağlıklı olmasına bağlıdır. Çocuklarımızın sorunlarını iyi bilmek ve bu sorunlara doğru çözümler getirmek, onların, hem bugünün hem yarının başarılı ve mutlu insanları olmalarını sağlayacaktır.

Saygılarımızla.

Sahibi
Kültür Hizmetleri Ltd. Şti
adına
Fahrettin AKINGÜÇ

Genel Yayın Koordinatörü
Ömür CANDAŞ

Yazı İşleri Müdürü
Bahar AKINGÜÇ

Yayın Yönetmeni
İlhami FINDIKÇI

Yayın Yardımcısı
Hamdi ERKUNT

Teknik Yönetmen
Kudret GÜVENÇ

Redaksiyon ve Düzeltme
Necde AKEL FEROĞLU

Dizgi
Önder KARÇIĞA
Aynur TURA

Pikaj
Şefika TEPE

Montaj
Zafer UZUNTÜRK
Feride ALPTEKİN

Kamera
Sunay KUŞAKÇIOĞLU

Renk Ayrımı
Sepco Grafik

Baskı ve Cilt
Hürriyet Ofset
Matbaacılık ve
Gazetecilik AŞ.
Halkalı / İSTANBUL

Yapım - Yönetim
YA/BA YAYINLARI
Eski Londra Asfaltı 19
Şirinevler - İSTANBUL
Tel: 551 52 03 - 551 52 04
Telex: KULT TR 22 667
Telefax : 551 52 13

Abone Koşulları:
Yıllık (6 sayı)
18 000 TL (KDV dahil)
Abone ücretleri için :
Yapı Kredi Bankası
Bakırköy Şubesi H. No: 2888
Yaşadıkça Eğitim

---

*Çocuklarını Anadolu Liseleri Ve Özel Okul
Giriş Sınavlarına Hazırlarken*

Aileler Nelere Dikkat Etmelidir?

Prof. Dr. Ayla OKTAY
(Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi
Eğitim Yüksekokulu Müdürü)

*Ailesinin her koşulda kendisine olan sevgisinin
değişmediğinden ve onlara gereksinim duyduğu her
zaman kendisini destekleyeceklerinden emin olan
çocuklar, birçok sorunun üstesinden gelebilir; birçok
zorluğu kolayca yenebilirler.*

İlkokula başlamak, insan hayatındaki en önemli olaylardan biridir. İlkokula başlayan çocuk, hayatını bütünüyle etkileyecek bir süreç içine girer. Bu süreçte, bir yandan hayatı boyunca uygar bir insan olarak kullanabileceği en önemli beceriyi -okuma yazmayı-, diğer yandan da toplumda ortak yaşamının kurallarını, insanlarla sağlıklı sosyal ilişkiler kurmanın yollarını öğrenir. Okuma-yazma öğrenmek, insana bilgi dünyasının kapılarını açarak onun gelişmesine, ilerlemesine, uygar bir insan olarak toplumdaki görevlerini başarı ile yerine getirmesine yardımcı olur. İşte bütün bu katkıları göz önünde bulundurulduğu zaman; iyi bir ilkokul öğretiminin, ilkokulda

İlkokulda, bireylere doğru olan toplumsal davranışları kazandırmak ve pekiştirmek, en az bilgi aktarımı kadar önem taşımaktadır.

yaşanılan her günün ne denli önemli olduğu kolayca anlaşılabilir. Genellikle ülkemizde, ilkokul sonrası öğretim basamaklarında bilgi aktarmak daha önemli olduğu halde, ilkokulda bireylere doğru toplumsal davranışları kazandırmak ve pekiştirmek de, en az bilgi aktarımı kadar önem taşımaktadır.

Ancak son yıllarda giderek artan sayıda aile ve öğretmen, ilkokulun bu çok yönlü eğitim-öğretim görevini görmezlikten geldikleri ve

olayın bilgi aktarma yönüne büyük ağırlık verdikleri gözlenmektedir.

Özellikle büyük kentlerimizde, bir sonraki öğretim basamağı olarak hedeflenen yabancı dille öğretim yapan ortaöğretim kurumlarına girebilmelerini sağlamak amacıyla çocuklarına yoğun bir çalışma programı uygulayan ana-babaların sayısı hiç de az değildir. Bu uygulama, bazen çocuk beşinci sınıfa gelmeden, dördüncü, hatta üçüncü sınıfta bile başlatılabilmektedir. Bu ise çocuğun ilkokulda yapması gereken ödevlere ve derslere yenilerinin eklenmesi, onun daha az oyun, daha az eğlenme ve dinlenme fırsatına sahip olabilmesi demektir. Oysa kazanılan bilgilerin pekişmesi için o bilgilerin tekrar edilmesi gereklidir. Ayrıca kişinin çalıştığı konuların uzun süre saklanılabilecek bilgiler haline dönüşebilmesi için onu sürekli olarak çalışmaya zorlamak yerine, araya dinlenme, eğlenme zamanları koymak, yapmaktan hoşlandığı, ilgi duyduğu işleri de yapmasına fırsat vermek son derece önemlidir.

Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'de yetişen genç kuşakların, dünyanın diğer yörelerindeki insanlarla iletişim kurabilmeleri, çeşitli alanlarda onlarla işbirliği yapabilmeleri, dış dünyada olan gelişmelere ayak uydurabilmeleri için en az bir yabancı dili iyi bilmeleri; yeni buluşlar yapabilmek, yeni şeyler yaratabilmek için iyi bir eğitim-öğretim görebilme fırsatına sahip olabilmeleri kuşkusuz çok hem de pek çok önemlidir. Bu arada ailelerin çocukları için iyi bir gelecek sağlayabilmek amacı ile çaba göstermeleri de son derece doğaldır. Ancak bu çabalar bazen öylesine artmaktadır ki, ilkokul dördüncü veya beşinci sınıftaki çocukların, neredeyse uykuda olmadıkları her anı çalışarak, kursta veya özel öğretmenlerle sınav için hazırlanarak geçirmeleri istenir olmaktadır. Bazı çocuklar bu çalışma temposuna biraz zorla da olsa uyum sağlayabildikleri halde; bir kısmı yoğun aile baskısı ve ağır ders çalışma temposuna uymaktaki zorluklarını bazen açıkça çalışmayı reddederek, bazen de tırmak yeme, göz kırpmaya vb.

tikler veya mide bulantısı, baş ağrısı, uykusuzluk gibi rahatsızlıklarla dolaylı olarak anlatmaya çalışmaktadırlar. Bu belirtilerin büyük bir kısmını sınav sonrasında kaybolabileceği halde, bir kısmı da daha uzun süre devam edebilmekte, hatta bazen psikolojik bir tedavi gerektirmektedir. Bazen de öğrenci, sınavı başaramama korkusu ile evden kaçma, okuldan kaçma, hatta intihar girişimlerinde bile bulunabilmektedir. Kuşkusuz bütün bunlar bozuk bir ruh

Aileler, çocuklarına iyi bir gelecek sağlama gibi çok iyi niyetli bir düşünce ile çıktıkları yolda, aşırıya kaçan tutumları nedeniyle farkında olmadan, onları olumsuz şekilde etkileyebilirler.

sağlığının belirtileridir. Aileler, çocuklarına iyi bir gelecek sağlama gibi çok iyi niyetli bir düşünce ile çıktıkları yolda, aşırıya kaçan tutumları nedeniyle farkında olmadan onları olumsuz şekilde etkileyebilmektedirler.

Hızla değişen bir dünyada daha başarılı, daha yaratıcı ve mutlu bireylerin yetiştirilmesi, toplumdaki tüm yetişkinlerin temel hedefi olmalıdır. Ama bunun yolu, çocuğun birkaç yıl boyunca tüm zamanını ve enerjisini sınav hazırlığı için kullanması ve onu 'hayattaki en önemli şeyin bu sınavı kazanmak' olduğuna inandırmak değildir. Hayati-

mızın çok önemli bir dönüm noktası olan ilkokulu sevmek, oradaki uğraşların, kurulan güzel ilişkilerin, hayat boyu devam edebilecek dostlukların tadına varabilmek de en az okulda öğretilen bilgiler kadar önemlidir. Ayrıca özellikle ilkokulun birinci döneminde, öğretmen, çocuğa, benzemek isteyebileceği örnek bir yetişkin olarak çok büyük etkiye sahiptir. Öğretmen bu rolünü bilgi aktarmanın dışındaki sosyal faaliyetler sırasında daha da etkin şekilde yerine getirebilir. Oysa her şeyin bilgi aktarmakla sınırlandığı, tek ölçünün uygulanan testlerde alınan puanlar olduğu bir okul ortamında, öğretmenin model olma görevini başarı ile yerine getirebilmesi son derece güçtür.

ÇOCUKLARIMIZIN RUH VE BEDEN SAĞLIĞI YERİNDE, İNSANLARLA İYİ İLİŞKİLER KURABİLEN, YARATICI, BİLGİLİ VE BAŞARILI KİŞİLER OLARAK YETİŞEBİLMELERİ İÇİN ÖNERİLER

Bu konuda anne-babalara önerilerimiz, çocukları için düşündükleri en iyiyi gerçekleştirebilmekte onlara yardımcı olurken, ılımlı bir yol izlemeleridir. Çocuk, ne anne-babadan biri böyle bir okuldan mezun olduğu için ne de onların gerçekleştiremedikleri bir özlemi gerçek-

leştirebilmesi için aşırı çalışmaya zorlanmamalıdır. Çocuğun istek, yetenek, zekâ ve kişilik özelliklerini iyi değerlendirebilmek, onun doğru bir biçimde yönlendirilebilmesinde son derece önemlidir. Bu konuda aileye yardımcı olabilecek en önemli kişi, kuşkusuz öğretmendir.

Okula başladığı günden itibaren çocuğu daha tarafsız bir gözle çeşitli durumlarda gözleyebilme fırsatına sahip olan öğretmen, çocuk hakkındaki görüşlerini aile ile paylaşarak onlara yardımcı olabilir.

Okula girdiği günden beri çocuğu daha tarafsız bir gözle çeşitli durumlarda gözleyebilme fırsatına sahip olan öğretmen, çocuk hakkındaki görüşlerini aile ile paylaşarak onlara yardımcı olabilir.

Ayrıca çocuğun böyle bir hazırlık programına katılmayı istemesi de önemlidir. Bilindiği gibi öğrenmede, bireyin öğrenme isteği, başarılı olması için en önemli etkenlerden biridir.

Öğretmen ve çocuğun işbirliği ile aile, çocuğu bu tür sınavlar için yormadan, zorlamadan ve bıktırmadan hazırlayabilir. Ancak böyle bir hazırlık yapılırken önemli olan, çocuğun mutlaka herhangi bir sınavı kazanması değil, ama programlarda yer alan çeşitli konuları daha iyi öğrenebilmesinin sağlanması olmalıdır. Bu tür sınavlar bir yarışma niteliği taşıdıklarından, her sınavda kazananların ve kaybedenlerin bulunması doğaldır. Ayrıca, mevcut okulların kontenjanları ile başvuran öğrenci sayısı arasında da büyük bir oransızlık bulunduğuna göre, gerçekten konuları bilen, başarılı öğrencilerin büyük bir kısmının kazananlar arasında yer almaması da mümkündür. Biraz daha hızlı hareket edebilme, bir soru bile fazla işaretleme, öğrencinin daha fazla puan alarak kazananlar grubuna girmesine neden olurken, o gün heyecanlı ve-

ya rahatsız olduğu için soruları gereken hızla cevaplayamadıkları için kazanamayanların arasında bulanların sayısı hiç de az değildir.

Sınavlar sonucunda herhangi bir okula girmiş olan öğrencinin, sınavda başarılı olamayanlardan mutlaka daha zeki ve yetenekli olduğu söylenemez.

Kısaca, sınavlar sonucu herhangi bir okula girebilen öğrencinin her zaman sınavda başarılı olamayanlardan daha zeki veya yetenekli olduğu da söylenemez.

Bu durumda önemli olan, çocukların, hazırlanma döneminde ve okulu kazandıktan sonra başarılarını sürdürebilmeleri konusunda, aşırı baskılı bir tutum içinde ele alınarak, sağlıklı gelişmelerine engel olunmamasıdır.

Öğrenme isteği ve öğrenme kapasitesi oldukça yüksek olan, zihinsel yönden soyut kavramları büyük ölçüde anlayabilecek düzeye gelmiş olan 11-12 yaş çocuklarının günlük okul çalışmalarına ek olarak 45-60 dakika fazla çalışmaları, iyi düzenlenmiş bir program uygulanabilirse, onların çok fazla yorulmadan hazırlanmalarına yardımcı olabilir. Ancak sürekli "çalış" uyarısı, çocuğu bıktırmaktadır. Ama bu süre içinde çocuğun özellikle iyi beslenmesi, uyuması ve hareket edebilmesi için de gereken özenin gösterilmesi gereklidir. Yetişkin yaşamında

bile günümüzün tümünü çalışmaya ayırabildiğimizi söyleyemeyiz. Zaman zaman hepimizin hoşlandığımız bir kitabı okumak, sevdiğimiz bir arkadaşımızla konuşmak, bir konser ya da tiyatroya gitmek için çalışmalarımıza ara verdiğimiz zamanlar vardır. Bu durumda çocuklarımızdan, yalnızca çalışmalarını, özellikle de mutlaka sınavı kazanmayı başarmalarını istemek, onlardan çok fazla şey istemek olmaz mı?

Çocuğun istek, yetenek, zekâ ve kişilik özelliklerini iyi değerlendirebilmek, onun doğru bir biçimde yönlendirilebilmesinde son derece önemlidir.

Ayrıca her insanın hayatta yapabileceği pek çok iyi şeyler bulunabilir. İnsan yabancı dille öğrenim yapan bir okulun sınavını şu ya da bu nedenle kazanamamış olabilir, ama çok başarılı bir iş adamı, çok başarılı bir teknisyen, mühendis, işçi veya öğretmen olabilir.

Ülkemizde, batı ülkelerinde yaygın bir şekilde bulunan aile danışma ve rehberlik merkezlerinin sayısı son derece sınırlı olduğu, ayrıca okullarda da çocukları yetenek ve ilgileri doğrultusunda yönlendirebilecek uzmanların çalıştığı servisler bulunmadığı için çocuğu bir sonraki öğretim aşamasına yönlendirmede bütün görev ve sorumluluk aileye kalmaktadır. Ancak ailenin, çocuğun ilgi ve yeteneklerini belirleme konu-

sunda her zaman tarafsız olduğu ve en doğru değerlendirmeyi yapabildiği de söylenemez. Nitekim ailenin yanlış değerlendirmesi sonucunda aşırı yüklü bir programla çalışmak zorunda bırakılan çocukların birçoğunda, çeşitli psikolojik sorunların ortaya çıktığı da oldukça sık gözlenen bir durumdur.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın, son zamanlarda hazırlık çalışmalarını sürdürdüğünü yayın organlarından izlediğimiz yeni reform çalışmaları sırasında, bu konuya da yer verileceğini umuyorum. Mevcut rehberlik ve araştırma merkezlerinde yapılacak bazı düzenlemeler ve yeni kurulacak danışma ve yönlendirme merkezleri, öğretmenler ve ana-babalardan alacakları bilgilere kendi gözlem ve ölç-

melerini de eklerler. Tüm bu verileri göz önünde bulundurarak, çocukların değişik okullara yönlendirilmelerini başarılı bir şekilde gerçekleştirebilirler. Böylelikle, yalnızca ailenin isteği ile yapılan yönlendirmelerden daha az kırıklık yaratıcı ve daha başarılı yönlendirmeler sağlanabilir. Yönlendirmeler sonunda, öğrencinin özelliğine uygun olarak gidebileceği çok amaçlı ortaöğretim kurumlarının açılması gerçekleştirilemediğine göre, bu söylediklerimizin gerçekleşebilmesi uzun vadede Milli Eğitim örgütündeki yeni düzenlemelere bağlıdır. Bu durumda aile ve okula düşen başlıca görev, çocukların bu çok zorlu hazırlık döneminden olabildiğince az zararla çıkabilmelerini sağlamak için

onlara yardımcı olmak olmalıdır.

SINAV SONUNDA BAŞARILI VE BAŞARISIZ OLAN ÇOCUKLARA NASIL DAVRANILMALIDIR

Bir sınav kazanmak, insanın hayatta elde edebileceği tek başarı değildir. Aynı şekilde başaramamak da bundan sonra hiçbir şeyi başaramayacağı anlamına gelmez. Sınav sonunda başarılı olan çocuğun gereğinden fazla

---

Sınav için çok iyi hazırlanmış, çok istekli bir çocuğun bile, son anda ortaya çıkacak engelleyici bir durum yüzünden başarısız olması mümkündür.

övülmesi, başarısının abartılması kadar, başarılı olmayanın da azarlanması, sevilmemekle tehdit edilmesi, başkaları ile mukayese edilmesi, küçük düşürücü söz ve davranışlarla karşı karşıya bırakılması son derece hatalıdır.

Çocuğun sınav günü içinde bulunduğu psikolojik durum, onun başarısını büyük ölçüde etkileyeceği gibi, sınavın yapıldığı odanın havası, sınavı yapan öğretmenin davranışı, çocuğun sağlık ve beslenme durumu vb. faktörler de başarıyı etkileyebilirler. Sınav için çok iyi ha-

zırlanmış, çok istekli bir çocuğun bile son anda ortaya çıkacak engelleyici bir durum yüzünden başarısız olması mümkündür. Çocuk değerlendirilirken bu konuda ortaya çıkabilecek engelleyici faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Sınava birlikte hazırlandığı arkadaşları kadar başarılı olamayanların azarlanmaya, küçük düşürülmeye değil; anlaşılmaya, hoşgörüye ve desteğe gereksinimleri vardır.

Girdikleri sınavı kazanmayan, istedikleri okula girmeyi başaramayan, bu nedenle anne-babalarının kendileri hakkındaki ümitlerini boşa çıkardıklarını düşünen çocukların bu sonuçtan üzüntü ve kırıklık duymaları kaçınılmazdır. Hiç kimse ay-

larca çalıştığı, emek verdiği bir işte başarısız olmak istemez. Anne-babanın, zaten üzgün olan çocuğu, bir de yanlış söz ve davranışlarla üzmelerinin ondaki yetersizlik ve kırıklık duygusunu pekiştirmekten başka bir işe yaramayacağını sanıyoruz. Hatta çocuğa karşı takınılan bu olumsuz tavırların, onun ileride gideceği eğitim ve öğretim kurumlarındaki başarısını engelleyici bir etken olabileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Sınava birlikte çalıştığı veya aynı sınıftaki arkadaşları kadar başarılı olamayan çocuğun azarlan-

maya, küçük düşürülmeye değil; anlaşılmaya, hoşgörüyü ve desteğe ihtiyacı vardır.

Anne-babaların, çocuklarının daha iyi eğitim ve öğretim olanaklarından yararlanabilmeleri için onlara yapacakları yardım konusunda aşırıya kaçmamaları, bu konudaki yanlış davranışların

---

Anne-babaların, hem çocuklarını hem de kendilerini, muhtemel başarısızlıklara karşı hazırlamaları da son derece önemlidir.

çocuğun önündeki uzun yaşam yollarında etkisini gösterebilecek ağır kırıklıklara neden olabileceğini unutmamaları gereklidir. Bu açıdan anne-babaların, hem çocuklarını hem de kendilerini muhtemel başarısızlıklara karşı hazırlamaları da son derece önemlidir.

SINAVLARA YÖNELİK ÖĞRETMEN TUTUMLARI

Konuya bu denli önem veren ailelerin baskıları nedeniyle yalnızca bu tür ailelerin çocuklarına ders verilmek için resmi görevlerini bile bırakan öğretmenler olmuştur. Bunun yanı sıra, bir kısım öğretmenler, sınıflarındaki çocukların bütün okullara hazırlanabilmeleri için sınıf standardını daha yüksek tutmaktadırlar. Hatta sayıları az olmakla birlikte, programı

hızlandırarak 5. sınıfta çocuklara, 'testler'e hazırlanmaları için daha fazla zaman ayırdıklarını savunanlar bile çıkmaktadır.

Ailelerin çocuklarının yabancı dil öğreten okullara girmesi konusundaki istekleri o kadar güçlüdür ki, öğretmenlerin başarısı, sınıfından kaç öğrencinin böyle bir okulun sınavını kazandığı ile ölçülür olmuştur. Öğretmenin, davranışını toplumsal beklentilere uygun olarak yenilemesi-yönlendirmesi, olumlu bir davranış diye nitelenebilir. Ancak toplumun ilerlemesinde, yönlendirilmesinde önde gelen bireylerden biri olan öğretmenin, yalnızca birkaç ailenin isteği doğrultusunda davranışını değiştirmesi de haklı çıkarılamaz. Bu açıdan öğretmenlerin anne-babaların

---

Öğretmenlerin, ana-babaların isteklerine cevap vermeye çalışırken, eğitim-öğretim ilkelerine ilişkin doğruları gözardı etmemeleri de gerekir.

---

isteklerine cevap vermeye çalışırken, eğitim-öğretim ilkelerine ilişkin doğruları da gözardı etmemeleri gereklidir. Son yıllarda, özellikle test tipi sınava hazırlanma, okullarımızda süratle, zaman kazanmaya, kısa yanıtlar bulmaya yönelik bir hazırlığı gerektirmektedir. Çocuk sürekli

kısa cümleler, iki veya tek kelimeli cevaplar aramaya zorlanmaktadır. Bu ise anadilin düzgün bir şekilde kullanımını zorlaştırmakta, çocukların düşüncelerini, anladıklarını ifade etmede dili özgürce, doğru kullanmaları konusunda bazı sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Hayat boyunca insanın karşılaşacağı pek çok sınav olacaktır. Bu sınavlardan birinde istediğimiz düzeye ulaşamadı diye, çocuğumuza olan sevgimizin azalması mümkün değildir.

Eğitim sürecinin her evresinde olduğu gibi, okul çağında da anne-babaya düşen en büyük görev, çocuğu gerçekten sevmek, onu anlamaya ve tanımaya çalışmak olmalıdır. Hayat boyunca insanın karşılaşacağı pek çok sınav olacaktır. Bu sınavlardan birinde istediğimiz düzeye ulaşamadı diye, çocuğumuza olan sevgimizin azalması mümkün olabilir mi?

Ailenin sevgisi ve desteği her yaşta insanın en temel ihtiyacıdır. Ailesinin her koşulda kendisine olan sevgisinin değişmediğini, onlara ihtiyaç duyduğu her zaman kendisini destekleyeceklerinden emin olan bir insan, birçok sorunun üstesinden gelebilir, birçok zorluğu kolayca yenebilir.

Mutluluk Ve Okul Başarısı

Prof. Dr. Meral ALPAY
(iÜ. Edebiyat Fakültesi
Kütüphanecilik Bölümü)

Okul başarısı, yalnızca “çok bilgili” olmak biçiminde anlaşılmalıdır. Bilgili olmasının yanında canlı, üretken, çevresiyle iyi iletişim kurabilen çocuk başarılı sayılmalıdır.

Birleşmiş Milletler'in tanımına göre, 18 yaşından küçük herkes çocuktur. Daha sonra gençlik, yetişkinlik, orta yaş ve ihtiyarlık dönemleri

gelir. Ölümü beklemeye başlamak, ihtiyarlığın en belirleyici özelliğidir. Çocuklukta ise sürekli yaşamaya, mutlu olmaya özlem duyulur.

İnsan yaşamı bir bütündür. Ancak, yaşam dönemlerini belirleyen bilim adamları, insanı daha iyi anlayabilmek için belli başlı dönemleri olus-

turmuşlardır. Bu dönemler içinde insanlar, bir önceki ve bir sonraki döneme göre farklı özellikler taşıdıkları halde, mutlu olmayı isteme özelliği, hemen her dönemde, her insanda aynı kalmıştır.

Her dönemde insanlarla düzenli ve iyi ilişkiler kurabilmeyi, onlarla konuşarak ya da yazarak anlaşabilmeyi beceren insanın, başarılı olabilmesi için gerekli ön koşullar hazırlanmış demektir.

Her dönemde insanlarla düzenli ve iyi ilişkiler kurabilmeyi, onlarla konuşarak ya da yazarak anlaşabilmeyi beceren insanın başarılı olabilmesi için gerekli ön koşullar hazırlanmış demektir. Bebeklik, ilk çocukluk ve ergenlik dönemi; konuşarak ve yazarak anlaşma becerilerinin önce ses, sonra şekil ve en son yazıyla edinildiği dö-

nemdir. Her çocuk 18 yaşına kadar bu becerileri yavaş yavaş öğrenebilir; yeter ki, zihinsel özürü çok büyük olmasın.

Anadilinin; konuşma, okuma ve yazma becerilerinin edinilmesinde en etkin ve tek iletişim aracı olduğu, artık bilinen bir gerçektir. Anadilini iyice kavramadan, onun dilbilimsel ve edebi özelliklerinin bilincine varmadan başlayan yabancı dil öğretimi, çok dikkatli ve yavaş ilerleyen bir tempoda sürdürülmezse, zeki çocukları bile başarısızlığa ve mutsuzluğa düşürür. Başarısızlığa bağlı mutsuzluk, hemen bir kısır döngü oluşturur. Çocuğa yardım edilerek başarısı yeniden sağlanamazsa, çocuk hayata küser, kendine ve çevresine zarar vermeye başlar.

Konuşma, okulöncesi dönemde; okuma ile yazma ise ilkokul, ortaokul ve lise döneminde öğrenilir. Kitap ve kütüphane, her dönemde ve hem öğrenenin hem de öğretmenin elinin altında bulunması gereken bilgi deposudur. Kitap ve kütüphane olmadan, artık sözlü öğretim bile doğru dürüst yapılamaz.

Türk toplumu, okuryazarlık sorununu çözme aşamasına gelmiş; zorunlu ilköğretimi, hemen hemen tüm kesimlere yaygınlaştıracak

okullaşmayı başarmıştır. Okuryazar olmayan nüfus, 60 ve daha büyük yaş grubu içindedir; bunlar arasında da kadın nüfus çoğunluktadır. Halbuki çocuklarımızı yetiştirenlerin büyük çoğunluğu kadındır. Çocukları yetiştirirken, sürekli ve düzenli olarak onları yetiştirenleri de her alanda bilgilendirmek, yetiştirmek gerekmektedir. Hem çocuklar hem de yetişkinler için hazırlanan kitaplarla kurulan kütüphaneler, doğru ve çağdaş bilgilerden oluşan, kolayca edinilebilen durumda olmalıdır. Satın alınamayan değerli yayınlar, ödünç alınabilmelidir. Amaç artık insanlara yalnızca okuma ve yazmayı öğretmek değil, onların bilgi ve kültür düzeylerini de yükseltmek olmalıdır.

Anne ve babanın öğrenim düzeyine bağlı olarak ya da onların okuma ve yazma alışkanlıklarına göre, çocuğun kitaba ve kütüphaneye bakış açısı değişir. Burada bilinmesi gereken sağlıklı ve yetenekli bir çocuğun, aileden

Türk toplumu, okuryazarlık sorununu çözme aşamasına gelmiş; zorunlu ilköğretimi, hemen tüm kesimlere yaygınlaştıracak okullaşmayı başarmıştır.

kaynaklanan kitap ve kütüphane ilişkisi eksikliğinin, okul kütüphaneleri ya da sınıfta kütüphaneleri kanalıyla giderilebileceğidir. Ders ki-

tapları dışındaki edebiyat ve sanat kitaplarıyla, dergiler ve gazeteler yardımıyla daha geniş, canlı, renkli ve hareketli bir dünya ile gittikçe daha çok ilişki kurabilen böyle çocuklar, aileye getirebilecekleri yeni bilgiler, açabilecekleri yeni ufuklar ile aile ilişkilerinin de yeniden gözden geçirilip düzenlenmesini sağlayabilirler.

Çocukları yetiştirirken, sürekli ve düzenli olarak onları yetiştirenleri de her alanda bilgilendirmek, yetiştirmek gerekmektedir.

Aile ortamındaki kitap ve okuma eksikliğine, kitap fiyatlarındaki artış, eğitim ve öğretimi engelleyeceği kaygısıyla ders kitapları dışındaki kitaplara konan yasaklar da eklenirse, sonuçta, derslerini bilen, serbest okuma ve düşünmeyi beceremeyen, dünyayı tanımayan ya da tek yanlış tanıyan gençler yetiştirilmiş olur.

Amacımız söyleneni anlayan, anlamadığını soran, araştırıp bulan gençleri yetiştirmek ise, onları daha çocukluklarında çok yönlü yetiştirmeye çalışmalıyız. Ödevlerini günü gününe yapan, düzenli defter tutan, evde, yakın çevrede ya da okulda sanat ve spor (oyun) çalışmalarına katılan çocuğun başarılı sayılması gerekir. Okul başarısı, yalnızca "çok bilgili olmak" olarak alınmamalıdır. Bilgili olmasının yanın-

da canlı, üretken, çevresiyle iyi iletişim kurabilen çocuk başarılı sayılmalıdır. Bu özellikleri ise yalnız ailesi değil toplumsal çevre de ona kazandırabilir. Eksikliklerini göstermek, onları tamamlamasını öğretmek, ancak onunla konuşmakla olur. Anadilin önemi burada da karşımıza çıkar.

Anadilinin işlevi, özellikle 13 - 18 yaşlarda genişleyerek çocuğun mutluluğunu, dolaşısıyla başarısını destekler. Edebiyat ve sanat kitaplarıyla müzik ve spor çalışmalarına katılma, kişiliğin çok yönlü gelişmesi yanında, yakın ve uzak çevrelerin algılanmasında da en etkin araçlardır. Özellikle edebiyat, her türüyle beynin çalışması, düşüncenin geliştirilmesi, başka insanların anlaşılması için hemen hemen tek olanak gibidir. Bunu fark eden toplumlar, anadilinin öğretimi sırasında, edebi metinlerin incelenme-

sine, bugün, geçmişe oranla daha çok yer vermektedirler. Böyle toplumlar, dilbilgisi kurallarını öğretirken bile, uydurma cümleler yerine, dili başarıyla ve güzel kullanan yazarlardan seçtikleri, kuralla uygun cümleler kullanmakta, önce cümlenin, daha sonra kuralın anlaşılmasına özen göstermektedirler. Öğrencilerin edebi metin incelemesinde bugüne dek uygulanan yöntemlerden vazgeçilmekte, her öğrencinin, önce, yazar hakkında hiçbir şey bilmeden, metni algılamaya ve anlamaya yönelmesini öngören yöntemler geliştirilmektedir. Metni kendi istediği, kendi anladığı gibi açıkladıktan sonra bilgilendirilen öğrenci, kendisiyle metin (yazarın söylemek istediği) ve öğretmen arasındaki farkı görerek anadilindeki söyleyiş (yazış) farklılıklarını daha kolay görüp anlayabilecektir.

Bu, aşamalı metin incelemeleri alışkanlığı bir kez yerleşti mi, çocuğun her şeyi olduğu gibi algılamak yerine, sorgulayarak anlamayı seveceği, ince mizah ve hicivlerden hoşlanacağı kuşkusuzdur. Metin ile zihinsel söyleyiş alışkanlığı da böyle başlar. Bu alışkanlığı edinmiş çocuğun gençlik döneminde ve ondan sonraki dönemlerde kitaptan ve kütüphaneden; sürekli ve düzenli, amaca uygun yani "doğrultulu" okumaktan kopması, olağan koşullar içinde beklenmemelidir. Doğrultulu okumayı beceren ve sürdüren kişinin üreteceği mal ya da hizmetinin, meslek başarısının ve toplumsal yaşamının gelişmesi de kaçınılmazdır. İnsanların meslek başarıları her yaşta, kendi mutluluklarının önemli bir nedeni olmuştur. Çocukluk döneminde meslek, öğrenciliktir.

Okul Yöneticisinin Yaratıcılığı

Yrd.Doç. Dr. Nuray SUNGUR

Okul yöneticisi, okuluna her gün yeni bir gözle bakmakla kalmamalı, en çağdaş iletişim tekniklerini kullanarak meslektaşlarını yetiştirmeli; yardımcılarında kendi çalışma sistemlerini oluşturmalarında rehberlik etmelidir.

Okul yöneticisi ve yönetim kadrosundaki öbür görevliler, eğitim sisteminin kritik bir bölgesinde yer almaktadırlar. Çünkü bu yöneticiler; öğretmen, öğrenci, ana-baba ve öbür grupların özel beklentileriyle kurumun amaçlarını dinamik bir ortam içerisinde gerçekleştirebilmek için karar verme, planlama, uzlaştırma, koordinasyon gibi örgüt gereklerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Yönetim, bir örgütün sorunlarını çözmek için var olmaktadır (Başaran, 1984). Her kurumun yönetimi, kurum içinde birtakım sorunlarla karşılaşır. Eğitim yönetiminin sorunları ise kendine has özellikler gösteren ve bir türlü tükenmeyen sorunlardır. Dolayısıyla eğitim yönetimi, sürekli sorun çöz-

meyle uğraşır. Eğitim örgütündeki sorunları algılamak, yöneticinin yeterli, girişimci ve deneyimli olmasını gerektirir (Başaran, 1984).

Eğitim örgütündeki sorunları algılamak, yöneticinin yeterli, girişimci ve deneyimli olmasını gerektirir.

YARATICI DÜŞÜNCE VE ÖTEKİ KAVRAMLARLA BAĞLANTISI

Örgütsel davranış ile ilgili literatürde; sorun çözme, ya-

ratıcı düşünce, iraksak düşünce özdeş kavramlar olarak kabul edilip incelenmektedir. Yaratıcı düşünceye ilişkin ilk çalışmaları başlatan Guilford'a göre, yaratıcı düşünce ve sorun çözme süreçleri, mantıksal bir bağlantı içermektedir. "Yaratıcı düşünce" sonucunda, çeşitli alanlarda üretimler gerçekleştirilir. Bu yeni üretimlerin ve yeni durumların oluşturduğu sorulara yeni yanıtlar geliştirebilmek ise "sorun çözme"yle gerçekleştirilir. Böylece, sorun çözmenin de yaratıcı olması kaçınılmazdır (Isaksen ve Stein,1984).

1960'lı yıllardan bu yana yaratıcı düşünce ile ilgili çalışmalar yapan Torrance'ye göre yaratıcılık, "Sorunlara, kusurlara, bilgi eksikliğine kayıp öğelere, uyumsuzluğa

karşı duyarlı olma; güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklerin giderilmesi için seçenekler geliştirme, bu seçenekleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonra sonucu ortaya koyma"dır (Torrance 1974).

Yaratıcı düşünce yeteneğinin gelişmesi, yoğun biçimde okulda başlar. Yaratıcı kişilerin özgeçmişleri ve yaşam öykülerinden, öğretmenlerinin de yaratıcı olduğu ortaya çıkmaktadır (Osborn, 1963). Dolayısıyla yaratıcı düşünebilen öğretmenler, yaratıcı nesillerin yetişmesini sağlayacaklardır. Burada önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır. O da okul örgütünün, öğretmenin yaratıcılığını kullanmasına bunu geliştirmesine olanak sağlayıp sağlayamayacağıdır. Çeşitli kalıplaşmış uygulamalarla yerleşik uygulamaların dışına çıkmaya izin vermeyen bir okul ortamında, öğretmenlerin yaratıcı olmaları önemli ölçüde engellenir. Bu konuda, okul yöneticisine büyük görevler düşmektedir. Okul örgütünde, öğretmenlerin yaratıcı uygulamalarına elverişli ortamı sağlayabilecek yetkili, okul müdürüdür. Her şeyden önce, yöneticinin kendisi yaratıcı olabilmeli; değişime, yeni fikirlere açık olabilmelidir. Yönetici, okul örgütündeki işleyişin devam etmesi için yapılması gereken görevlere ilişkin, bürokratik yapıyla okulun çeşitli yeni atılımları yapabilmesini sağlayacak yaratıcı düşünce arasında dengeyi kurmalıdır.

Yaratıcı düşünce teşvik edilir ve bunların sonuçlarından yararlanılırken, yapılması zorunlu işlerin aksatılmaması gerekir.

Yaratıcı düşünmeyle ilgili araştırmalarda, ilkökul müdürlerinin; fikir üretme, çözüm seçeneklerini geliştirme, yeni kullanım alanları önerme, düşüncede esneklik gösterme kapasitesiyle yenilikçi birey özellikleri arasında oldukça yüksek düzeyde olumlu ilişkiler saptanmıştır (Stegall, 1983).

Yaratıcı düşünce teşvik edilir ve bunların sonuçlarından yararlanılırken, yapılması zorunlu işlerin aksatılmaması da gerekir.

Yaratıcı bir yönetici, okul sistemini geliştirmek için, okulundaki eğitimin kalitesini, ulaşılan en iyi kalite olarak görmemeli; var olan işleyişe ait arayışlarını sürdürmelidir. Çünkü günümüzde

gerçekleştirilen teknik ve insani ilişkiler konusundaki gelişmelerden en çok etkilenen alanlardan birisi de eğitimidir. Teknolojik gelişmeler, eğitim yöntemlerinin hızla gelişmesine de yol açmıştır. Bu değişime ayak uyduran ve uygun düzenlemeleri zamanında gerçekleştiren kurumlar, ötekilerine göre daha başarılı olabilmektedirler. Bunların gerçekleşebilmesi için yönetici, sürekli yeni sorular sormalı, çeşitli neden-sonuç ilişkileri ve çözümleri üzerinde tahminlerde bulunup fikirler yürütmelidir. Bütün bunlar, okul yöneticilerinin yaratıcı bireyler olmalarını gerekli kılmaktadır.

Yaratıcı okul yöneticisinin yapması gereken davranışlar şöyle sıralanabilir:

1- Okuldaki öbür yönetici ve öğretmenleri, yaratıcı düşünceye saygı gösterdiğine inandırır.

2- Öğretmenlerin ve öteki okul çalışanlarının fikirlerini almak için düzenli bir sistem geliştirir.

3- Yeni fikir ve önerilerin denenmesi için maddi ve manevi destek sağlar.

4- Araştırma için fırsat ve kaynaklar sağlar.

5- Okul sorunlarını sürekli olarak kurallara bağlamaz.

6- Kendi fikirlerine uyulması için zorlamalara başvurmaz.

7- Başkalarının fikirlerine değer verir; örgüt sistemi içinde ileriye gören bir düşünce yeteneğine sahip olan bireylerden yararlanır.

8- Uzun vadeli planlama için programların oluşturulmasını sağlar.

9- Öğretmenlere yeni fikirler üzerinde çalışarak bunları denemeleri için zaman verir.

10- Eğitimin her yönünde bir çekicilik bulur; başka ilgi alanları ile de kendi yeteneklerini geliştirir (Torrance, 1962).

Yaratıcı bir yönetici, gerektiğinde;

1- Grubun durumunu hızla yapılandırır.

2- Sorunları çözebilmek için uzmanlık gücünü kullanır.

3- Tehlikelere atılmayı göze alabilir.

4- Karar verme, eyleme geçme, sorumluluk dağıtma ve sorumluluk almaya isteklidir.

5- Yetkisinin dışında hareket edebilir, çalışanları gözetir.

6- Tehlikenin rahatsızlığını paylaşmaya isteklidir ve hoş olmayan görevleri üstlenebilir.

7- Karşılıklı dayanışma örnekleri geliştirir. (Torrance, 1988).

Büyük okul örgütlerinin bürokratikleşme eğilimi ile bireylerin yaratıcı kişilik özellikleri birbirine zıt yapıdadır. Aslında yaratıcılık yeteneği, yöneticilik yetene-

ğinden farklıdır. Kalıplaşmış bürokratik yapısı olan okullarda, gerek yöneticiler gerekse öğretmenlerin yaratıcılık özelliklerinin ortaya

*Okul yöneticisi,
yeni fikirler
ortaya atıp
çeşitli konularda
öğretmenlerin
görüşlerine
başvurarak onları
yaratıcı düşünceye
sevk etmeli,
bu konuda onlara
örnek olmalıdır.*

çıkması zorlaşır. Okul örgütündeki bürokratik düzenleme aşırı olmamalı; hiyerarşik düzen, halen sürmekte olan işleyişten farklı fikirlerin değerlendirilebileceği biçimde

olmalıdır. Okul yöneticisi, yeni fikirler ortaya atıp çeşitli konularda öğretmenlerin görüşlerine başvurarak, onları yaratıcı düşünceye sevk etmeli, bu konuda onlara örnek olmalıdır.

Okul örgütündeki çalışma ve uygulamaların kalıplaşıp hep aynı kalması, sorunların çözülememesi, çözülmeye çalışılsa bile daha karmaşık hale gelmesi gibi durumlar uyarıcı olmalı ve yönetici, örgütü bu durumdan kurtarmak için yeni yapılanmalara gitmelidir. Yönetici, en ufak ayrıntıları bile gözden kaçırmayacak biçimde dikkatli olmalıdır. Çünkü okulda gözle görülür bir aksaklığın, elemanlar arasında bir çatışmanın olmaması; görev ve rollerin belirgin olması, her işin yolunda olduğunu göstermez. Böyle bir okul ortamında elemanlara alışlagelmiş uygulamaların dışına çıkmak çok zor gelebilir. Sonuçta örgüt, zamanında bazı değişim-

leri gerçekleştiremediği için o örgütün çevresiyle olan bağlantıları giderek kopar. Eğitim kalitesi açısından, benzerleriyle arasındaki fark giderek artar.

Okul yöneticisi böyle bir durumu hissettiğinde, hemen harekete geçmeli ve konuyla ilgili gerekli verileri toplamalıdır. Böyle bir yönetici,

Olaylara ve sorunlara yaratıcı gözle bakmak bir alışkanlık haline getirilmelidir.

örgüt içindeki elemanlarının da okulda hâkim olan durağanlığı hissetmelerini sağlar. Yönetici, bunu, elde ettiği verileri elemanlarıyla paylaşarak sağlayabilir. Daha sonra

mevcut durumun canlandırılabilmesi için elemanlarının görüşlerinden de yararlanarak bir planlama yapmalıdır. Okul ortamındaki tüm elemanların yaratıcılıklarını kullanabilmeleri için çeşitli tekniklerden yararlanılmalı, gerekirse konuyla ilgili uzmanların görüşlerine başvurulmalıdır. Yönetici, yaratıcı düşüncelerden yararlanma açısından okulu belirli bir düzeye geliştirdikten sonra, bu anlayışın yerleşmesini sağlamalıdır. Olaylara ve sorunlara yaratıcı gözle bakmak, bir alışkanlık haline getirilmelidir.

YARATICI SORUN ÇÖZME PROGRAMLARI

Yaratıcı düşüncenin açığa çıkarılabileceği, öğretilebileceğini düşünen bazı uzmanlar, bu konuda farklı teknikleri kullanarak çok sayıda program geliştirmişlerdir.

Gelişmelere uyum sağlamanın zorunlu kıldığı yaratıcı düşünme, fikir geliştirme, sınamaya ve yeni çözüm yolları bulmayı amaçlayan çeşitli programlar, üniversiteler, endüstriyel işletmeler ve yönetici yetiştiren çok sayıda kurumların öğretim planında yer almaktadır (Canady, 1982).

Bu tür programların amacı, bir yöneticiyi kalıplaşmış düşünce alışkanlıklarından kurtarıp ona yeni ve çok yönlü bakış açısı kazandırmaktır;

Örgütsel ortamda yaratıcılığı özendirme için iletişimi artırmak gerekir.

sorun çözmeye güdülemek ve örgütün sorunlarına sahip çıkmasını sağlamaktır. Örgütsel ortamda yaratıcılığı özendirme amacıyla başlıca şu önlemler alınmaktadır:

- 1- Yaratıcılığın engellerini ortadan kaldırmak.
- 2- Korkuyu azaltmak.
- 3- İşgörenin kendisine saygısını artırmak.
- 4- İşgöreni güdülemek.
- 5- İletişimi artırmak.
- 6- İş ya da sorunu tanımlamak.
- 7- İş bireye uydurmak.
- 8- Kariyer geliştirmek.
- 9- Meslek sorumluluğunu artırmak.
- 10- Yaratıcı denetim kullanmak.
- 11- Elemanlar arasında istenmeyen çatışmaların çıkmasını önlemek.
- 12- Yönetimin desteğini kullanmak.

Yönetici, sadece (dışına çıkılmaması için) oyunun kurallarını bekleyen, kollayan görevli olmamalıdır. Yönetici, eğitimin her alanında yeni değer sistemleri, yeni teknikler, modeller, fikirler geliştirmek amacıyla okulda yeni

Yönetici, sadece dışına çıkılmaması için oyunun kurallarını bekleyen, kollayan görevli olmamalıdır.

oyunları kuran, oynanmasını, denenmesini sağlayan kişidir.

İnsanoğlu, özellikle son yıllarda gelişme yönünde büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak elde edilen bilgi birikimi de birkaç yılda bir katlanmaktadır. Bu bilgi birikiminin geliştirilerek öbür kuşaklara aktarılması, eğitimle gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla eğitimin gerçekleşmesinde en büyük rolü oynayan öğretmen ve okul yöneticilerinin bu bilgi birikimine hâkim olmaları, onu geliştirme-

leri ve uygun yöntemlerle öğrencilere aktarmaları gerekmektedir. Tüm bu işlemlerin en verimli şekilde yapılması ise, yaratıcı düşünce yaklaşımı gerektirmektedir. Bu yaklaşımın geliştirilmesinde, en büyük görevin yöneticiye düştüğü söylenebilir.

Okul yöneticisi, okuluna her gün yeni bir gözle bakmakla kalmamalı, en çağdaş iletişim teknikleri kullanarak meslektaşlarını yetiştirmeli; yardımcılara kendi çalışma

Okul yöneticisi, okuluna her gün yeni bir gözle bakmakla kalmamalı, en çağdaş iletişim tekniklerini kullanarak meslektaşlarını da yetiştirmelidir.

sistemlerini oluşturmalarında rehberlik etmelidir; eğitim programları, eğitim teknolojisi ve konuyla ilgili yeni uygulamaları yakından izlemelidir.

KAYNAKÇA

- 1) Başaran, I. E. Eğitim Yönetimi. Ankara: Gül Yayınevi, 1984.
- 2) Bursalıoğlu, Z. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara: 6. Basım, Ankara: A. Ü Eğitim Fak. Yay, 1978.
- 3) Burstiner, Irwing. "Creativity Training: Management Tool for High School Department Chairmen". *Journal of Experimental Education*. Vol: 41 (4), 17 - 19, 1973.
- 4) Canady, John. "CPS for the Educational Administrator" *Journal of Creative Behavior*. Vol: 16, sa: 2, 1982.
- 5) Isaksen, Scott G; Morris I. Stein, David A. Hills; Stanley S. Gyskivich. "A Proposed Model for the Formulation of Creativity Research". *Journal of Creative Behavior*. Vol: 18, No: I, 1984.
- 6) Minot, J. *Gestion des Etablissements Scolaires du Second Degré*. Paris: Berger Levrault, 1977.
- 7) Osborn, F. Alex. *Applied Imagination Principle and Procedures of Creative Problem Solving*. New-York: Charles Scribner's Sons, 1963.
- 8) Stegall, Bill Ward. "Creativity Professional Orientation and Innovativeness of the Elementary School Principal". *Dissertation Abstract International*, 1983.
- 9) Torrance, E.P. *Guilding Creative Talent*. New-York: Englewood Cliffs-Prentice Hall, 1962.
- 10) Torrance, E.P. *Norms Technical Manual Torrance Tests of Creative Thinking*. Lexington, Massachusetts Ginn, 1974.
- 11) Torrance, E.P. "The Nature of Creativity as Manifest in its Testing" Robert J. Sternberg (Ed.). *The Nature of Creativity Contemporary Psychological Perspectives*. Cambridge: Cambridge Univ., 1988.

Öğretmen Özelliklerinin Öğretime Etkisi

Dr. Hayrettin AKYILDIZ
(Buca Eğitim Fakültesi Eğitim
Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi)

Günümüzde öğretmenliğin önemi daha da artmıştır. Çünkü, hızla gelişen teknoloji ve yeni buluşlar, bilginin katlanarak çoğalmasına yol açmaktadır.

Öğretmenlik, çağlar boyunca en önemli meslekler arasında yer almıştır. Günümüzde öğretmenliğin önemi daha da artmıştır. Çünkü, hızla gelişen teknoloji ve yeni buluşlar, bilginin katlanarak çoğalmasına yol açmaktadır. Bütün bu gelişmeler, insan yaşamını çeşitli yönlerden etkilemektedir. Tüm bu yenilikler, doğal olarak eğitim-öğretim alanına da yansımaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin de sürekli olarak kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu durum, öğretmen psikolojisine verilen önemin ve bu konuda yapılan araştırmaların giderek artmasına yol açmıştır.

Öğretmenler, mesleki gelişmeleri için sadece, öğrencilerini daha iyi tanımaya, anlamaya çalışarak kalmama-

lılar, aynı zamanda kendini değerlendirme yeteneklerini de geliştirmelidirler. Bu doğrultuda sürekli kendilerine ve kullandıkları öğretim yaklaşımına ilişkin yeni kararlar

Mesleksel ve zihinsel gelişmelerini okulu bitirmekle sona erdiren ya da tekdüze ve değişmez yöntemlerle çalışan öğretmenlerin, sadece yetersiz ve mutsuz sınıf liderleri olabilecekleri söylenebilir.

verebilmelidirler. Şüphesiz bu durum, öğretmenin mesleki gelişmesine bağlıdır. Öğretmen, bu kararlarına dayalı olarak öğretim yönteminin aksayan yönlerini geliştirecek; öğrencileri, meslektaşları ve çevresiyle daha verimli ilişkiler kurabilecektir. Mesleki ve zihinsel gelişmelerini okulu bitirmekle sonlandıran ya da monoton ve değişmez yöntemlerle çalışan öğretmenlerin, sadece yetersiz ve mutsuz sınıf liderleri olabilecekleri söylenebilir.

ÖĞRETMENİN ROLÜ

Eğitim kurumlarındaki uygulamalar, öğretmenlerin çalışma hayatına atıldıklarında iki farklı görüşten birini benimseyerek buna uygun

faaliyette bulduklarını göstermiştir.

1- Birinci görüşte, öğretmenin, diplomasını alır almaz sistematik öğrenime son verdiği kabul edilir.

2- İkinci görüş ise, öğreticinin sistematik öğreniminin okulu bitirdiğinde başladığı yönündedir.

İki farklı anlayışın kökeninde, üniversite eğitime verilen farklı değerler, önemler yer alır. Modern bir öğretmen adayı, aldığı eğitime, öğretmenliğe hazırlık eğitimi olarak bakar; sistematik öğrenmesini mesleğine atıldıktan sonra da sürdürür. Durağanlık, öğretmeni mutsuz, çelişkili ve huzursuz yapar. Ayrıca, aynı ödevlerin, tartışmaların sürekli tekrarı, öğreticiliği sıkıcı hale getirecektir. Öğretmenin sürekli öğrenme isteğiyle beslenen öğretim süreci ise onun için mutlu, verimli bir deneyim haline gelir.

ÖĞRETMENDE ARANAN NİTELİKLER

Ausubel'e göre (1969), iyi bir öğretmende aranan nitelikler şöyle sıralanabilir:

- 1- Zihinsel yeterlik
- 2- Yeterli alan bilgisi
- 3- Akademik hazırlık
- 4- Gelişim ve öğretim bilgisi
- 5- İstenilir kişisel özellikler.

Blair (1975) ise iyi öğretmen olabilmenin koşullarını şöyle açıklar:

1- Öğretmen, mesleki gelişmesini sağlayıcı davranışlar içinde olmalıdır. Bunun için sadece öğreten değil, sürekli öğrenen de olmalıdır. Öğretmen, kişisel özelliklerini sürekli değerlendirmeli, gelişim yolları aramalıdır.

Mesleki problemlerinin çözümünde yardımcı olması için mesleki dergi ve kitapları izlemelidir.

2- Sürekli olarak, sürdürdüğü eğitim sürecini değerlendirmelidir. Sınıf içi faaliyetlerini, eğitim süreci içinde kullandığı sözel olmayan eylemlerini değerlendirip bunların analizini yapmalıdır. Ders süresi boyunca neler olduğunun kaydını tutmalı, öğrencilerinin verdiği mesajlardan yararlanmalıdır.

3- Sınıf içi faaliyetlerini iyileştirmelidir. Öğrencilerin düzeylerine uygun ödevler vererek sınıf içi faaliyetleri zenginleştirmeli, faaliyetlerin kontrolünü elinde tutmalı, eğitim-öğretim kaynaklarının kullanımını sağlamalı, sınıf içi faaliyetleri sık sık değerlendirmeli, öğrencilere karar verme denemelerinde bulunmaları için fırsatlar tanımalıdır.

4- Öğretmen-öğretmen ilişkilerini iyileştirmelidir.

5- Öğretmen-yönetici ilişkilerini iyileştirmelidir. Bunun için zorlukların sebeplerini araştırmalı, ihtiyaç duyulan aktif rolü üstlenmeli, zayıflıkları ve yetersizlikleri

açıklamaktan çekinmemelidir.

6- Öğretmen-toplum ilişkilerini geliştirmelidir. Çocuğu araştırmaya yöneltecek ve uygun miktarda ev ödevleri vermeli, kendisine ve okula yönelik eleştirilerden yararlanmalı, okul faaliyetlerinde yetişkinleri de kullanmalı, çevre ile etkileşim ve anlayış geliştirmenin başka yollarını aramalıdır.

**Öğretmenler,
bilgilerini sürekli
geliştirmelidirler.
Çünkü öğrenciler,
öğretmenlerinin
çelişkilerini ve
yetersizliklerini çok
hızlı bir biçimde
yakalarlar.**

7- Öğretmen geliştirme programlarına ve hizmet içi eğitim programlarına katılmalı, okul dışı ve okul içi seminer ve benzeri programları izlemelidir.

Mesleğinin özelliği gereği, öğretmenin öğrenmesi, tüm meslek yaşamı boyunca devam etmelidir. Ayrıca öğrenciler, öğretmenlerinin ilişkilerini ve yetersizliklerini çok hızlı bir biçimde yakalarlar. Bu nedenle de öğretmen, bilgisini sürekli geliştirmelidir.

Blair'in Rayns'den aktardığı bir araştırma sonucunda, yüksek başarılı öğretmenlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

— Edebiyat ve okuma parçalarına güçlü ilgi.

— Başkalarının güdülenmelerini ve davranışlarını onaylama.

— Sosyal gruplara katılma.

— Çocuklarla ilişkilerden hoşlanma.

— Yönlendirici olmayan sınıf etkinliklerini tercih etme.

— Sözel zekânın yüksekliği.

— Sağlıklı bir duygusal yapıya sahip olma.

Araştırma sonuçları, öğretmenlerin öğrencilere göre daha az okuduklarını ortaya koymuştur.

Okumanın ve mesleki yayınların izlenmesinin gerekliliğini hiçbir kişi yadsıyamaz. Bu gereklilik, öğretmenlik mesleği için bir kat daha önemlidir. Ancak araştırma sonuçları, öğretmenlerin öğrencilere göre daha az okuduklarını ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin okumama nedenleri araştırıldığında, başlıca nedenler şöyle sıralanabilir:

— Çoğu öğretmen, okulu bitirdiğinde, mesleki gelişmelerinin de sona erdiğine inanır.

— Öğretmenlerin çoğu, hali hazırdaki yetenek ve yeterliklerinden çok, daha önceki yetenek ve başarılarını konuşurlar.

— Okul yöneticileri, öğretmenlerin mesleki olarak kendilerini geliştirebileceklerine inanmazlar.

— Öğretmen ve yöneticiler, mesleki yayınların nasıl elde edileceğini düşünmemişlerdir ve bu yayınların mesleki sorunlarını çözmeye yardımcı olacağını ummamaktadırlar.

SINIF İÇİ ETKİNLİKLERDE ÖĞRETMEN

Öğretmenin, sınıf etkinlikleri sırasındaki güçlü ve zayıf yönlerini tanımasının en verimli yolu, sınıf içi faaliyetlere ilişkin kayıt tutmaktır. Gün geçtikçe hangi zorluklarla karşılaştığını, bu kayıtlardan öğrenir. Sınıf etkinliklerine yönelik öğrenci tepkilerini sistemli olarak toplamak, öğretmenin iyileştirilmesinde yararlı ip uçları ve-

rir. Öğrencinin öğrenme ortamını algılaması, öğrenmesinde önemli bir etkidir.

Öğretmenin öğretim faaliyetine bakışı, şu andaki çalışmalarını, genel olarak öğretmenlik mesleğini algılamadır.

Bir öğretmenin, sınıf etkinlikleri sırasındaki güçlü ve zayıf yönlerini tanımasının en verimli yolu, sınıf içi faaliyetlere ilişkin kayıtlar tutmaktır.

sı, kendini değerlendirmesi gibi değişik etkenlerin temel alınmasına göre değişir. Birçok öğretmen, sınıflarını sürekli kontrol altında tutmak ister ve böyle öğretmenlerin kaygıları, sınıfın kontrolünü yitirmektir. Öğretmenliğe yeni başlayanlar için bu durum önemli bir disiplin problemi- dir. Oysa sürekli kontrol, öğrencilerin, sınıf faaliyetlerine katılmalarını engeller.

Öğrencilerin okuma yetenekleri, ihtiyaçları, ilgileri ve zihinsel yeteneklerindeki bireysel farklılıkları, tek ödev

**Öğretmenin
öğretim faaliyetine
bakışı; şu andaki
çalışmaları, genel
olarak öğretmenlik
mesleğini algılaması,
kendini
değerlendirmesi gibi
değişik etkenlerin
temel alınmasına
göre değişir.**

verme yerine değişik ödevler vermeyi gerektirir. Hangi ödevin öğrenci için daha faydalı olacağına, öğrenciyle birlikte karar verilmelidir. Başarılı öğrencilerin zayıf olanlara yardım etmeleri sağlanmalıdır. Bireysel ya da grup öğrenmesi için, öğretmen, öğrencilerine kitap, dergi gibi yazılı ve film, resim gibi yazılı olmayan kaynakları vermelidir. Sınıfta, hangi kaynaklardan nasıl yararlanılacağı tartışılmalıdır (Gibb, 1972). Sözel olmayan etkileşim (öğretmenin duruşu, vücut hareketleri, yüz ifadeleri vb.) de öğrenciler için anlamlıdır.

Öğrenci başarısının değerlendirilmesi, uzun süre öğretmenlik mesleğiyle bağdaştırılmamıştır. Öğretmenin elinde tuttuğu değerlendirme gücü, öğrenciyi öğretmene bağımlı hale getirmiştir. Bu tür bir havanın estiği okulda, öğrenciler, sınıftaki öğrenme sürecini, değerlendirme için bir araç olarak görmektedirler. Bu havanın giderilmesi için öğretmenlerin, değerlendirmeleri yaparken şu noktalara dikkat etmeleri gerekir:

— Değerlendirme, öğrencinin kendisi için belirlediği amaçları da dikkate alarak yapılmalıdır.

— Değerlendirmede, öğrencilerin bireysel ve grup ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır.

— Değerlendirmeyi daha açık hale getirmek için öğrenci zayıflıklarını azaltıcı öğretim faaliyetleri planlanmalıdır.

— Değerlendirmede, öğrencilere kendileriyle ilgili karar verme fırsatları tanınmalıdır.

Öğrenci ne öğreneceğine, ne zaman öğreneceğine, nelerde uygun kaynaklar bulabileceğine, hangi kaynakları kullanacağına, neleri not alacağına, grup ya da bireysel çalışmanın hangisinin daha yararlı olduğuna, hangi zorlukta amaçlara yöneleceğine, öğrenmesi için hangi tekniği kullanacağına, ne kadar öğrenmenin kendisi için yeterli olacağına, öğrenmenin ne zaman genelleneceğine, diğer durumlarda ve alanlarda uygulanabileceğine karar verebilmelidir.

SINIF DIŞI ETKİNLİKLERDE ÖĞRETMEN

Uzun yıllar, öğretmenin mesleki gelişmesini sınıfta gerçekleştirdiği kabul edilmiştir. Öğretmenin sınıftaki davranışının büyük bir önemi olduğu açıktır. Bunun yanında, mesleki gelişimi için sınıf dışında da önemli potansiyel kaynaklar ve alanlar bulunduğu düşünülmektedir. Bunlardan birisi de öğretmenlerarası mesleki ilişkilerdir.

Öğretim amaçlarının paylaşıldığı, mesleki kitap, dergi ve öteki materyallerin ortak-

laşa kullanılabildiği, öğrencilerin problemlerinin öğretmenler arasında tartışıldığı, öğretmenlerin sınıflarındaki başarı ve zorluklarını meslektaşlarına anlattığı, iş ilişkilerinin 'yardımcı olmak' deyişimiyle tanımlanabileceği bir ortam, öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerinde onlara büyük oranda yardımcı olacaktır. Şüphenin hâkim olduğu bir okul ortamı ise öğretmen-yönetici-öğrenci ilişkilerini büyük oranda olumsuz olarak etkileyecektir. Bir bakıma okuldaki başarı, öğretmen grubunun birlikte çalışma gönüllülüğüne bağlıdır. Öğretmen başarısıyla birlikte okul başarısını sağlayabilmek için;

— Eğitim-öğretim programları gözden geçirilmeli,

— Öğretmenlerin öğrencilere sundukları eğitim girdileri sürekli olarak birbirleriyle tutarlı olmalı,

— Eğitim sürecinde aynı hedefler güdülmeli,

— Verilen ödevlerin miktarı birbirine yakın olmalıdır. Böylece öğretmenler, karşılıklı olarak birbirlerinin mesleki gelişmelerine yardımcı olmalıdırlar.

Olsen (1961), öğretmenin etkili bir öğretme lideri olabilmesi için arkadaşlık ilişkilerini geliştirmesini, içinde yaşadığı toplumu tanımasını, toplumsal gruplarla birlikte çalışmasını, öğretme çabasında toplumsal kaynakları kullanmasını, aktif bir vatandaş olmasını önerir. Olsen, toplumun öğrenme için bir laboratuvar olarak düşünülmesini de önerir.

Öğretmenin öğrencilerinin kişisel özelliklerine ilişkin bilgi sahibi olması ve bu bilgileri uygun biçimde kullanabilmesi, öğretimde başarılı olmasına yardımcı olabilir.

Bir öğretmenin, öğrencilerinin kişisel özelliklerine ilişkin bilgi sahibi olması ve bu bilgileri uygun biçimde kullanabilmesi, öğretimde başarılı olmasına yardımcı olabilir.

ÖĞRETMEN KİŞİLİĞİNİN ETKİSİ

Zekâ, eğitim ve konuya hâkimiyet bakımından eşit olan iki öğretmen bile, öğretme ve öğrencileri güdülemede birbirlerinden farklı olabilir. Bu farklılık, öğretmen kişiliğinin öğrenenler üzerindeki etkisine bağlanır. Öğrencilerin öğretmen kişiliğinde görmek istedikleri ilk dört özellik; sıcaklık, sabır, hoşgörü ve ilgi olarak sıralanmıştır (Hamachek, 1972).

Öğretmenin kişisel özellikleriyle öğretimdeki etkililiği arasında yüksek düzeyde ilişki bulunmamakla birlikte, bazı özellikler kümesiyle etkili öğretim arasında ilişki olduğu, eğitimcilerce ve velilerce sürekli olarak ileri sürülmüştür. Öğretmen özellikleri üç başlık altında özetlenebilir:

1- Uzak, benmerkezci ve sınırlayıcı öğretmene karşılık; sıcak, anlayışlı ve arkadaşça olan öğretmen.

2- Plansız, baştan savmacı öğretmene karşılık; sorumlu, iş canlısı, sistematik öğretmen.

3- Alışılmış, vurdumduymaz öğretmene karşılık; uya-

rıncı, yaratıcı öğretmen (Ausbrel, 1969; Blair, 1975).

Öğretmenlerin öğrencilerine yönelik tutumları, öğretme ve öğrenme çevresine kaynaklık eden önemli etkenlerden biridir. Psikologlar, bu tutumların, öğrencinin nasıl öğreneceğini belirleyen anlamlı bir etmen olduğunu belirtirler. Öğretmen tutumlarını belirlemenin en doğru yolu, öğrencilerin yargılarına başvurmaktır. Öğrenci, öğretmenin konuşma ve davranışlarına dayanarak, onun kendisine yönelik tutumlarını kestirebilir. Öğretim, bir bakıma öğrenciye yönelik sunulan mesajlardan oluşur ve

gerçek mesaj, öğretmenin ses tonunda, mimiklerinde ve öğrenciye yönelik davranışlarında saklıdır.

Sprinthall ve Rosenthal, öğretmen tutumlarını üçe ayırırlar.

1- Öğretme ve öğrenmeye yönelik tutumlar: Öğretmenlerin çoğu, öğrettikleri her şeye öğrencilerin uymalarını ve baş eğmelerini isterler.

2- Öğrencilere yönelik tutumlar: Rosenthal, öğretmenlerin, öğretim konularını, öğrencilerinden beledikleri öğrenme yeteneği ve gücüne göre belirlediklerini ortaya koymuştur. Eğer öğretmen

öğrencilerinin daha iyi yapabileceklerini umuyorsa konuları daha ayrıntılı olarak işlemektedir. Bir başka anlatımla öğrenci, öğretmenin beklediği kadar öğrenmektedir.

Öğretim, bir bakıma öğrenciye sunulan mesajlardan oluşur ve gerçek mesaj, öğretmenin ses tonunda, mimiklerinde ve öğrenciye yönelik davranışlarında saklıdır.

3- Öğretmen tutumları, öğrencilerin geldikleri sosyal sınıfa göre değişebilmektedir. Bertrand'ın bir araştırmasının (1977) sonuçları şöyledir: Öğretmeniyle aynı sosyal sınıfı paylaşan öğrenciler, öğretmenleri tarafından iyi ve daha kabul edilebilir olarak algılanmıştır. Öğretmene göre düşük sosyal sınıftan gelen öğrencilere başarısız olarak bakılmış, davranışları hoşgörüle karşılanmamıştır. Yüksek sosyal sınıftan gelen öğrenciler ise zeki, iyi öğrenciler olarak görülmüş, fakat bağımsız ve öğretimleri zor olarak düşünülmüştür.

Sears'ın yaptığı bir inceleme, öğretmenin öğrencilere yönelik olumlu tutumlarıyla öğrencinin yaratıcılığı arasında ilişki göstermiştir (Hamachek, 1972). Sağlıklı, katı olmayan, çok yönlü öğretmenler tüm öğrenci tipleri üzerinde etkili olmalarına karşın, korkutucu ve şama-

tacı öğretmenler, sadece belirli tip öğrenciler üzerinde başarılı olmuşlardır. Bu sonuca dayanarak duygusal yönden sağlıklı, doğru karar verebilen kişilerin öğretmenlik mesleğini seçmeleri gerektiği söylenebilir.

Kanıtlar; sıcak, katı olmayan, hoşgörülü, öğrencilerle ilgilenen, espri yeteneği olan öğretmenlerin; bu özellikleri taşımayanlara göre öğrencilerin öğrenmeleri ve tutumları üzerinde daha olumlu ve etkili olduklarını göstermektedir. (Hamachek, 1972).

Açık, kendine güvenli, kendi kendisiyle barışık öğretmenler, değişik görüşleri kabul edici, hoşgörülü, öğrencilerden gelen katılımları ve etkileşimleri teşvik ediciyken; kaygılı ve güvensiz öğretmenler, öğrencilerinin kendisine yönelik duygularından korkarlar. Bany (1975), öğrenmenin bireyselliğine dikkat çekerek, bireyi

Kaygılı ve kendine güvensiz öğretmenler, öğrencilerinin kendilerine yönelik duygularından korkarlar.

anlamadan öğretme çabasının başarılı olamayacağını belirtir. Sıcak yaklaşımlı öğretmenlerin öğrencileri, bilimsel konulara yönelme eğiliminde ve daha yaratıcı bulunmuştur. Bu özelliğe sahip öğretmenler, öğrencileri için duygusal dayanak kaynağıdır; sistematik olarak onlarla ilgi-

lenirler ve onları bağımsız bireyler olarak görürler; kişilik özelliklerinin gereği olarak öğrencilerine yönelik daha övücü, cesaretlendirici ve öğrenci davranışlarını daha olumlu olarak yorumlayıcıdır; görece olarak otoriter değildirler, öğrencilerinin duygularına karşı daha duyarlıdır ve tepkileri öğrencilerini daha etkileyicidir.

KAYNAKÇA

ALLPORT, G. W. Crises in Normal Personality Development. Teachers Coll. Rec., 66, 235-241, 1964.

BANY, A. Mary and Lois V. Johnson. Educational Social Psychology. Macmillan publishing company inc., New York, 1975.

BERTRAND, Arthur., Joseph P. Cebula and Philip Faticanti. Educational Psychology. Addison-Wesley publishing company inc., Reading, Massachusetts, 1977.

BLAIR, Myers., R. Stewart Jones and Ray H. Simpson. Educational Psychology. Macmillan publishing company inc., New York, 1975.

GIBB, J. R. Managing for Creativity in The Organization. In: Calvin W. Taylor (Ed.) Climate for Creativity. Pergamon press inc., New York, 1972.

HALL, V. C. Former Student Evaluation as a Criterion for Teaching Success. Journal of Experimental Education. 34, 1-19, 1965.

HAMACHEK, E. Don. Toward More Effective Teaching. In: Don E. Hamachek (Ed.) Psychology and Education. Allyn and Bacon inc., Atlantic Avenue, Boston, 1972.

OLSEN, G. Edward. School and Community. Prentice-Hall inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1961.

Aile İçinde Disiplin

İlhami FINDIKÇI

Aile içinde bireysel sorumlulukları öğreten, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan disiplin anlayışı; çocuğun, istediği her davranışı yapamayacağını anlamasına ve kendini kontrol etmesine yardımcı olur.

Disiplinin tam olarak ne olduğu ya da nasıl olması gerektiği, birçok anne-babanın merak ettiği konuların başında gelir.

Disiplin nedir? Çocuğun uyması gereken kurallar nasıl belirlenir? Bu kurallar çığnendiğinde, nasıl bir yaklaşımda bulunmak gerekir? "Çocuğa hangi zamanda, ne kadar müdahale edilmelidir?" gibi sorulara anne-babaların verdikleri cevaplar ve bu konuda sahip oldukları fikirlerin önemi, gerek aile bütünlüğü, gerekse çocukların bireysel gelişimleri açısından önemlidir. Çünkü yetişkinlerin bu konudaki tutumlarının zaman süreci içinde kendi davranışlarına yansıdığı ve bunu birçok duruma genelledikleri bilinmektedir.

Disiplin, çoğu zaman sert, baskıcı kurallara kesinlikle uyma biçiminde anlaşılmakta ve bu anlayışa uygun hareket edilmektedir.

Oysa disiplin, istenen ve düzenli olan davranışların kazandırılmasını amaçlayan bir yetiştirme anlayışıdır. Bu anlayışın temelinde "öğreticilik" yer alır. Amaç, çocukta otokontrolü yani kendi kendini denetleyebilme yeteneğini geliştirmektir.

Temelinde öğreticilik yatan disiplin, istenen ve düzenli olan davranışların kazandırılmasını amaçlayan bir yetiştirme anlayışıdır.

Disiplinden anlaşılması gereken, çocuğa karşı baskıcı bir yaptırım gücünün kullanılması ya da çocuğun süre-

li denetim altında bulundurulması değildir. Disiplinden anlaşılması gereken, çocuğun sağlıklı tutumlar ve toplum tarafından kabul gören bir ahlak anlayışı geliştirmesine yardımcı olmaktır.

Her toplumsal kurumda, uyulması gereken belli kurallar vardır. Bu kurallar, söz konusu toplumsal kurumun yapısına, büyüklüğüne ve bağlı olduğu başka kurumlara göre, biçimseldir ya da değildir. Yani ilişkiler ya önceden belirlenmiştir ve bunlar kayıtlarda yer alır ya da böyle bir önceden belirleme olmadığı halde, grup üyeleri tarafından geliştirilen kurallar söz konusudur.

Aile, temel bir toplumsal kurumdur. Anne-baba ve çocuklardan oluşan bu kurumda uyulan belli başlı kurallar vardır. Her ailede kendi özelliklerine uygun olarak gelişen ve yerleşen bu kurallar, zamanla adeta ailenin

anayasasını oluşturur. Bu kurallar bütününe oluşumunda birçok faktör rol oynar. Bunlardan en önemlisinin, aile birliğini oluşturan anne-babanın kişilik özellikleri ve değer yargıları olduğu söylenebilir. Yetiştirme tarzları, inançları, içinde buldukları sosyal grubun etkileri, toplumda genel geçerlik kazanmış ahlak normları, ailelerindeki çocukların kişilik ve zekâ özel-

likleri... İşte bütün bu özellikler, ailenin kendisine has ve başkalarından farklı olmasına yol açan etkenler arasında sayılabilirler.

Yukarıda sayılan etkenlerden dolayıdır ki, çeşitli gruplamalara gidilse de aslında her ailenin çocuklarıyla ilişkileri, kullandıkları iletişim yöntemleri farklıdır.

Çocuk, ailenin bir üyesi olduğu günden itibaren, aile

içinde yaşanan olaylardan etkilenerek gelişimini sürdürür. Çocuğun doğumla getirdiği bireysel özellikleri, çevreden aldığı uyarımlar yardımıyla gelişir. Özellikle kişilik gelişimi ve sosyal gelişim açısından ailenin çocuğa yaklaşımı çok önemlidir. Nitekim ailenin sahip olduğu disiplin anlayışının önemi de burada kendini göstermekte ve çocuk büyüdükçe yavaş

yavaş meyvelerini de vermektedir.

Ailelerin disiplin konusundaki farklı yaklaşımları, çocukların kişilik gelişimlerini etkileyebilmektedir. Temel kişilik özellikleri, ilk 5-6 yaşlarda yerleşmeye başlar.

Çocukların kişilik özelliklerinin gelişmesinde, ailede hâkim olan disiplin anlayışının önemli bir etkisi vardır.

Bu çağdaki çocuklar hırçın, söz dinlemeyen, hiçbir kurala uymak istemeyen; çekingen, her söyleneni sorgusuzca yapan, bağımlı ya da ne istediğini bilen, kuralların arkasındaki gerçeği anlamaya çalışan bağımsız bir kişilik geliştirebilirler. Çocuklar arasındaki bu farklılık, belli oranda kalıtımsal özelliklere bağlıdır. Ancak, çocukların kişilik özelliklerinin gelişmesinde, ailede hâkim olan disiplin anlayışının önemli bir etkisi olduğu artık bilinmektedir.

Anne-babadan beklenen, ne çocuğun bağımsız gelişimini önleyecek biçimde aşırı koruyucu ne de çocuğu duygusal yönden zedeleyecek, sert ve otoriter bir tutum benimsemeleridir. Anne-babanın çocuğa yaklaşımı güven verici ve çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine yönelik olmalıdır. Bunun için mümkün olduğunca, yeni deneyimler için ortamlar hazırlanmalı ve desteklenmelidir; gerekli sınırlamalar belirlenirken dikkatli olunmalıdır.

KURALLAR VE MÜDAHALE

Aile içindeki kuralların çocukta yerleşmesine geçmeden önce, bu kuralların tutarlı, gerçekçi ve mantıklı nedenlere dayanması gerektiğinin belirtilmesinde yarar vardır. Nitekim çocuğun, bu ölçütlere uymayan bazı kurallara uymasını istemenin ya da onu bu iş için zorlamanın son derece yanlış olduğu söylenebilir. Amaç, çocukta bazı kuralların yerleşmesini zorla sağlamak değil, bunların çocuk tarafından benimsenmelerini sağlamaktır.

Daha ilk yaşlardan başlayarak çocuğun uyması istenilen her türlü kuralın, mantıklı bir açıklaması yapılmalıdır. Böyle bir kurala neden gereksinim duyulduğu, onun anlayabileceği basit bir dille açıklanmalıdır. Bu arada, çocukların, yetişkinler düzeyinde bir anlama yeteneğine sahip olmadıkları unutulmalıdır. Böyle bir yaklaşımla, çocukta sorumluluk duy-

Her gelişim dönemindeki çocuk, neyi ve neden yapmaması gerektiğini bilmelidir. Bunun için ona, kuralın arkasındaki gerçek anlatılmalıdır.

gusunun yerleşmesi sağlanabilir; onun görevlerine, uyması gereken kurallara ve aile atmosferine uyumu daha rahat sağlanabilir. Bir başka deyişle, her gelişim dönemindeki çocuk, neyi ve neden

yapmaması gerektiğini bilmelidir. Bu da kuralın arkasındaki gerçeğin anlatılmasını gerektirir. İçinde bulunan bir ortamın anlık etkisiyle ortaya çıkmış ve her defasında değişen bir kurala, çocuğun uyması da geçici olacaktır. Kısaca, denetlenmediği sürece buna uyacak, denetlenmediğinde uymayacaktır. Çünkü çocuk, olayın ardındaki gerçeği anlamamıştır. Sürekli değişen böylesi kurallar, kendi gerçek dünyasında yerleşmemiştir. Ancak bu kurallara, dışardan gelen baskı ile uymuştur.

Çocuklara, ev içinde yaşlarına uygun ve yapabilecekleri işlerin verilmesi de disiplinin ana hedefi olan sorumluluğu geliştirmek açısından yararlıdır.

Oysa amaç, uyulması gereken kurallara, çocuğun, anne-babasının olmadığı bir ortamda bile uyabilmesini sağlamaktır. Ayrıca olayı, çocukta nedeni ve niçiniyle yerleştirmektir.

Özellikle 4-8 yaş arasındaki çocuklarla anne-babalarını sık sık karşı karşıya getiren bir durum, çocukların hareketliliğidir. Bu gelişim dönemindeki çocuklar, daha fazla fiziksel hareketlerde bulunma ihtiyacını duyarlar. Bu, gelişimin normal bir sonucudur. Bu konuda anne-baba, çocuğun, uygun zaman ve ortamdaki sportif faaliyetlerini destekleyerek, oyun oynaması için uygun ortamlar hazırlayarak ona yardımcı olabilirler. Ayrıca

çocuklara, ev içinde yaşlarına uygun ve yapabilecekleri işlerin verilmesi de disiplinin ana hedefi olan sorumluluğu geliştirmek açısından yararlıdır. Anne-baba, çocuğu, isteklerinde olduğu gibi, uygun olmayan bedensel hareketleri konusunda da aydınlatmalıdır; yapılmaması gereken hareketler yerine, yapılabilecek olanları önermelidir. Bunun için kararlı olunmasında yarar vardır.

Bulduğu bir kalemle duvarları çizen dört yaşındaki çocuğun annesi, çocuğa bunun yanlış olduğunu, duvarların çizilmek için olmadığını açıklayarak, resim yapması için çocuğa genişçe bir kâğıt verebilir. Böylece çocuğun uygun olmayan bir davranışının önüne geçilmiş olur. Aynı zamanda bu davranışla çocuk göz-el koordinasyonu ve parmak becerisini geliştirecek şekilde olumlu yöne kanalize edilmiş olur.

ÖDÜL VE CEZA

Anne-babanın kullandığı ödül ve ceza sistemlerinin de mantıklı ve gerçekçi olması gerekir. Disiplin, bazı ailelerde sadece cezalandırıcı bir

tutum olarak bilinir ve uygulanır. Bunun da yanlış olduğu açıktır. Uygun bir disiplin anlayışında, ceza yerine ödül ön plana alınmalıdır. Cezalandırılma korkusu, çocuğun daha büyük yanlışlıklar yapmasına yol açar.

Uygun bir disiplin anlayışında, ceza yerine ödül ön plana alınmalıdır.

Çocuğu kardeşleri ya da başka çocuklarla karşılaştırmak, aşağılamak, bir yerlere kapamak gibi cezaların eğitici özellikleri olmadığı gibi, böyle cezalar duygusal bunalımlara ve iç çatışmalara yol açar. Bunun gibi çocuğa hak etmediği halde büyük maddi ödüllerin verilmesinin, duygusal bazı eksikliklerin çocuğa alınan armağanlarla giderilmeye çalışılmasının da yararlı olmadığı bilinmektedir.

Çocuğu gerçekten sevmek, yeri geldiğinde onun hakkında iyi şeyler söylemek, başını okşamak gibi

sosyal ödüllerin, daha olumlu etkilere sahip oldukları söylenebilir. Bu da çocuğu anlamayı, sağlıklı bir iletişim kurmayı gerektirir.

İLETİŞİM

Gerek anne-babanın kendi aralarındaki gerekse çocuklarıyla olan iletişimlerini sağlıklı bir disiplin anlayışının gelişmesinde önemlidir.

Sağlıklı bir disiplin anlayışına sahip olmak, tek başına yeterli değildir; bu anlayışın olumlu bir biçimde sergilenmesi ve aktarılması da önemlidir.

Çünkü sağlıklı bir disiplin anlayışına sahip olmak, tek başına yeterli değildir. Bu anlayışın olumlu bir biçimde sergilenmesi ve aktarılması da gereklidir. Disiplin açısından, iletişimin üzerinde durulması gereken en önemli noktası, onun tek taraflı olmamasıdır. Bazı ailelerde "Büyükler konuşur çocuklar dinler." görüşü hâkimdir. Çocuğun söyledikleri pek önemsenmez. Oysa böyle bir yaklaşım ile çocuk, birçok olayı, kuralı eleştirmeden, tartışmadan, tam anlamadan öğrenecektir. Tam olmayan bu öğrenme geçici olduğu gibi, çocuğun hep belirli kalıplar içinde düşünmesine de yol açabilir. İstenilen biçimde bir disiplin ortamının sağlanması için çocuğun sorumluluklarının farkına varması

gereklidir. Bu da büyük ölçüde karşılıklı saygıya dayalı bir iletişim gerektirir. Anne-baba, çocuğu dinlemeli, kafasındaki soruların cevaplanması konusunda ona yardımcı olmalıdır.

DİSİPLİNDE TUTARLILIK

Disiplin konusunda en önemli noktalardan biri de anne-babaların tutarlı bir disiplin anlayışına sahip olmalarıdır. Anne-baba, bütün davranışlarıyla çocuğun benimseyeceği doğal özdeşim modelini oluştururlar. Özellikle anne ile babanın, kendi aralarındaki ilişkiler sağlıklı olmalıdır. Çocuğa karşı davranışlarında aşırı uçları oluşturmamalıdır. Bu da anne ile babanın çocuğun eğitimi konusunda kendi aralarında ortak bir fikre sahip olmalarını gerekli kılar. Ayrıca eşlerden birinin izin verdiği bir davranışa ötekinin izin vermemesi, bazı olayların öteki eşten saklanması için çocuğun kullanılması gibi olaylar, çocukta olumsuz bir disiplin anlayışını geliştirebilir. Bu durum, eşler arasında da sorunlara yol açabilir.

Aile içinde bireysel sorumlulukları öğreten, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan disiplin anlayışı; çocuğun, istediği her davranış yapamayacağını anlamasına ve kendini kontrol etmesine yardımcı olur. Bu anlayış, aile için olduğu kadar toplum için de önemlidir. Çocuğun toplumsal hayatın kuralları karşısındaki tutumlarının oluşmasında ailenin en önemli rolü oynadığı bilinmektedir.

NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NA

NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI

11 yaşında bir oğlum var ve çocuğumun okuldaki başarısı oldukça iyi. Çocukların zekâlarının ölçülebildiğini bazı gazetelerden okumuştum. Çocuğumun ilerideki okul hayatını ve başarısını çok merak ediyorum. Bunun için zekâ testi yaptırmayı düşünüyorum. Bu konuda ne söylersiniz?

Zekâ, çok kaba bir biçimde, "çevreye ve yeni durumlara uyabilme potansiyeli" olarak tanımlanabilir. Düşünme, muhakeme, hafıza, dikkat gibi zihinsel faaliyetler, genelde zekâ kavramı içinde ele alınırlar. Zekânın oluşumunda, kalıtım yanında çevresel etkenlerin de rol oynadığı bilinmektedir.

Birçok yönden olduğu gibi, zekâ düzeyi açısından da insanlar arasında farklılıklar vardır.

İnsanların merak etme, araştırma ve ölçme çabalarının sonucu, zekânın ölçülmesi çalışmalarına başlanmıştır. Zamanla daha kapsamlı hale gelen bu çalışmalar sonucunda, günümüzde kullanılan birçok zekâ testi oluşturulmuştur. Bunlardan bazıları zekânın belirli bir yönünü ölçmeye yönelik iken, bazıları da genel zekâyı belirlemek amacıyla kullanılmaktadırlar.

Ancak insan zekâsını doğrudan ölçecek bir yöntem henüz bulunamadığından, söz konusu testler, bireyin zekâsını dolaylı olarak ölçmektedirler. Çocuğun ön-

ceden hazırlanmış bazı olara (test itemlerine) gösterdiği tepkiyi ölçerek, zekâ hakkında sadece fikir sahibi olabilmekteyiz. Böyle bir sonuca ise ancak, konunun uzmanı tarafından yapılan bir zekâ testiyle varılabilir. Dolayısıyla çeşitli gelişim gerilikleri, bazı zihinsel bozukluk durumları ve uzmanların gerekli gördüğü başka bazı durumlarda, zekâ testlerinden yardımcı olabilecek bir araç olarak yararlanılır. Bu karar ise ilgili hekim, pedagoğ, psikolog gibi uzmanlar tarafından verilmektedir. Bu karardan sonra, zekâ testi uygulaması da yine test konusunda deneyimli uzmanlar tarafından yapılmaktadır.

Sonuç olarak, ortada bunu gerekli kılacak bir neden yokken sadece anne-babanın kendi isteklerini tatmin amacıyla çocuklarına zekâ testi yaptırmalarının son derece yanlış olacağı söylenebilir. Ortada bazı nedenler olsa bile; gerek böyle bir kararın verilmesi gerekse uygulama, konunun uzmanları tarafından yapılmalıdır.

NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI

Yabancı Ülkelerde Yaşayan Çocukların Dil Sorunu

Bahar AKINGÜÇ

Yabancı bir ülkede yaşayan çocuklar, gerek okulda, gerekse evde konuşulan dile yeterince hâkim olamadıkları için düşüncelerini, duygularını ve isteklerini yeterince açıklayamadıklarından çelişkilere düşmektedirler. Çocukların sağlıklı bir kişilik kazanabilmeleri için bu çelişkinin aşılması gerekmektedir.

Canan koşarak mutfığa girdi, heyecanla annesine; "Do you know happened today?" diye sordu. Anne önce alışkanlıkla; "What?" dediyse de tümcesine Türkçe devam etti: "Ne oldu, anlat bakalım." Canan 8 yaşındaydı. Amerika'da doğmuş ve büyümüştü. Türk kültürü ile yetişmiş olan anne ve babası, evde Türkçe konuşarak, Canan'ın önce anadilini öğrenmesini sağlamışlardı. Canan ilkokula başladığında biraz zorlanmış, sonraları ise hızla İngilizce'yi sökmüştü. Şimdi ise Türkçe'de zorlanıyor, anne ve babasının evde Türkçe konuşmalarına İngilizce yanıt veriyor, elinden geldiğince Türkçe konuşmaktan kaçınıyordu. Canan gibi Ahmet,

Mehmet, Zeynep de anadillerini konuşamayarak, anne-babalarına üzüntü ve endişe veriyorlardı.

Sadece Türkler'e özgü olmayan iki dilli eğitim sorunu, Amerika'da oldukça önemli bir konu. Bu konuda pek çok araştırma yapılmış ve değişik program uygulamaları denenmiş. Şimdi kısaca Amerikan eğitim sisteminde iki dilli eğitim sorununa bir göz atalım. Daha sonra Canan'ın durumuna geri döneceğiz.

Amerikan okullarında her geçen yıl yabancı öğrenci sayısı artarak, sorun ulusal boyutlara ulaşmış ve bu sorun 1950'lerde gündeme gelmiş,

iki dil konuşan çocukların eğitimini içeren yasa, 1968'de resmen kabul edilmişti (Title 7 of the Elementary and Secondary Education Act). Bu yasaya göre; "3 ile 18 yaş arasında sınırlı İngilizce bilen çocukların eğitim gereksinimleri, devlet okulları tarafından karşılanır ve iki dil konuşan çocukların psikolojik, kültürel ve pedagojik sorunları ve çözümleri, okulun sorumluluğu altındadır." Bugün, Kaliforniya başta olmak üzere Arizona, Texas, New Mexico, New York ve Florida'da, 1,5 milyona yakın sınırlı İngilizce bilen öğrenci vardır.

Evinde 5 - 6 yaşına kadar anadilini konuşan çocuk, okula başlayınca yeni bir dil

ve kültürle karşılaşır. Böyle bir çocuk, eğitimini sürdürebilmek, daha doğrusu iletişim kurabilmek için ya İngilizce'yi süratle öğrenir ya da okulda karşılaştığı farklı kültürün şoku ile içine kapanır ve okula iyice yabancılaşır.

ABD'de iki dil konuşan çocukların psikolojik, kültürel ve pedagojik sorunları ve çözümleri, okulun sorumluluğu altındadır.

Yapılan araştırmalara göre, beş ile yedi yaş arasındaki çocukların yeni bir dil öğrenmeleri çok daha hızlı ve kolay olur. Bunda, oyunun rolü çok fazladır. Oyun sırasında çocuk, dolaylı olarak İngilizce düşünmeye başlar. Ço-

cuğun bundan sonraki gelişimi, gerek sözel gerek dünsel açıdan İngilizce olarak devam eder. Sadece evde belirli ilişkiler çerçevesinde konuşulan anadil, unutulmaya mahkûm olur. Gerek okulda gerekse evde rahat bir dile hâkim olamayan çocuk, düşünce, duygu ve isteklerini dile getiremez ve çelişkiler içine girer. İletişim, tek sorun değildir; çocuk, bazen sınıftaki araçlara bile yabancıdır. Fiziksel çevresini tanımayan çocuktan, öğrenme olayı beklenemez.

Çocuğun anadilini ve kültürünü muhafaza etmesi amacıyla bazı okullarda anadilinde öğretim başlatılmış, özellikle İspanyolca bilen çocukların çoğunlukta olduğu bu okullardaki sistem, büyük tartışmalara yol açmıştır. Geçiş dil öğretimi (Transitional Bilingual Education) adı verilen yöntemle anadili İspanyolca olan çocuklar bir süre İspanyolca öğretim görmüş, daha sonra ise İngilizce'ye başlamışlardır. Bu yöntemin

tartışılan tarafı, İspanyolca bilen öğretmen eksikliği sonucu niteliksiz personelin sınıflara sokulması ve İspanyol kökenli çocukların İngilizce'yi öbür yabancı çocuklara göre daha zor şartlarda öğrenmeleri idi. Kaliforniya'da, Santa Ana bölgesindeki okulların yönetim kurulu üyelerinden Gloria Tuchman, bu yöntemin başarısız ve İspanyol kökenli çocukların yeteneklerini küçümseyici olduğunu ileri sürüyor ve 1988 Eğitim Raporunda, toplumun

Bazı araştırmacılara göre, önce kendi dilini öğrenen çocuk, ikinci dili öğrenirken bazı beceriler de kazanır.

etkin iletişim aracı İngilizce'nin önemini vurguluyordu.

Kendisinin de İspanyol kökenli olduğunu söyleyen Tuchman, bu toplumda yaşayan çocukların başarısının, ancak kaliteli İngilizce öğretimi ile mümkün olacağını ekliyordu.

Öte taraftan, bazı araştırmacılara göre; önce kendi dilini öğrenen çocuk, ikinci dili öğrenirken bazı beceriler kazanır. Bu beceriler problem çözmede, karar vermede etkili olup, çocuğun derslerindeki başarısını da artırır.

İstatistiklere dayanan araştırmalarda, iki dil konuşan çocukların, tek dil konuşanlardan daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Peal ve Lambert'in Kanada'da yaptıkları araştırmaya göre, evinde anadilini konuşan, ailesi tarafından anadilinde okumaya ve yazmaya teşvik edilen çocuk, her iki dilde de hâkimiyetini muhafaza edecek ve geliştirdiği bilişsel (cognitive) yetileri sa-

yesinde, üstün başarı gösterecektir. Okullardaki istatistiklere dayanan araştırmalarda, iki dil konuşan çocukların başarısının, tek dil konuşanlardan daha yüksek olduğu saptanmış ve ikinci dil eğitimine verilen önem artırılmıştır.

Canan'ın durumuna dönelim; dilin temel işlevi, sözlü iletişimin sağlanmasıdır. Canan, gerek sınıfta gerek oyun bahçesinde, yaşlılarıyla iletişim kurabilmek için İngilizce'nin yüzeysel yapısını, yani gramer kurallarından çok, konuşmasını öğrenir. Böyle bir ortamdan çıkıp eve gelen Canan'ın İngilizce konuşması son derece doğaldır, değiştirmek için zorlamamak gerekir. Bu konuda anne-babaya çok büyük sorumluluk-

lar düşer. Her şeyden önce, anne-babanın, çocuğu okul sistemine girmeden önce, duygusal ve sosyal açıdan hazırlaması, bu konuda okul ile işbirliği kurması çok yararlı olur. Anne-babanın, çocuk ne konuşursa konuşsun,

Anna-babanın, çocuk okul sistemine girmeden önce onu duygusal ve sosyal açıdan hazırlaması ve okulla işbirliği sağlaması çok yararlı olur.

evde tutarlı olarak Türkçe konuşması önemlidir. Bunu gerçekleştirirken, çocuğa; zorlamadan uzak, rahat bir ortam sağlanmalıdır. Evinde devamlı Türkçe işiten çocuk, zamanla öteki çocuklardan farklı olduğunu sezecek ve kültürel özbenliğini tanımlamaya çalışacaktır. Anne-babasının endişelerinin tersine, anadili ve kültürüne bilinçli olarak sarılacaktır. Böylece çocuk, yalnız yaşadığı toplumun bireyleri ile iletişimini sağlayacağı tek araç olan İngilizce'yi öğrenmekle kalmayıp, anadilini ve kültürünü de koruyacaktır.

Yaratıcı Çocuklar

Ph.D. Julius SEGAL
Zelda SEGAL

*Zekâ testlerinden iyi puanlar almış
her çocuk yaratıcı olmayabilir.
Zekâ düzeyi ile yaratıcılık arasında
mutlaka bir paralellik aranmamalıdır.*

Bir hanım, komşusuyla konuşurken oğlunun, uygulanan zekâ testi sonucunda iyi bir puan aldığını, ortalamanın üstünde bir zekâyâ sahip olduğunun anlaşıldığını söylüyor. Daha sonra da "Zaten, ben oğlumun ne kadar yaratıcı bir çocuk olduğunu biliyordum," diye ekliyor.

YARATICILIĞIN ÖLÇÜMÜ

Pek çok ana-babanın da yaptığı gibi, bu hanım da zekâ ve yaratıcılık özelliklerinin aynı şeyler olduğunu sanıyor. Oysa, zekâ ve yaratıcılık, birbirleriyle yakından ilişkili olmalarına kar-

şılık, farklı özelliklerdir. Yaratıcı pek çok çocuk, uygulanan zekâ testleri sonucunda yüksek puanlar alıyor olabilir. Ancak bu durum, zekâ testlerinden iyi puanlar almış her çocuğun yaratıcı olacağı anlamına gelmez. Yani zekâ düzeyi ile yaratıcılık arasında her zaman bir paralellik ol-

mayabilir. Yukarıda sözü edilen çocuğun yaratıcı bir çocuk sayılabilmesi için psikologların, yalnız bir testle ölçüm yapmaktan çok, yaratıcılık için tanımlanan bazı özelliklerin onda bulunup bulunmadığını öğrenmeleri de gerekir.

İşte bu özelliklerden en belirgin üç tanesi şöyledir:

OLAĞANDIŞI YA DA ALİŞILMIŞTAN FARKLI OLANI ARAŞTIRMAYA HAZIR OLMA

Yaratıcı çocuklar, yeni fikirler üretmekten ya da olağandışı şeyler yapmaktan büyük zevk alırlar. Bu özellik, geniş bilgi birikimine sahip ve zekâ testleri sonucunda problemleri anlayabileceklerini ve bulmacaları çözüp, "doğru" yanıt bulabileceklerini gösteren çocuklarınkinden oldukça farklıdır. Psikologların dediği gibi, yaratıcı

***Yaratıcı çocuklar,
çok yönlü
düşünebilmeleri
sayesinde, bilgilerini
kullanarak
tamamen yeni
düşünce ve görüşler
üretebilmektedirler.***

çocuklar, çok yönlü düşünebilmeleri sayesinde, bildikleri şeyleri ya da ellerindeki hammaddeyi (çeşitli materyali, bir konudaki bilgiyi, verileri ya da ipuçlarını) kullanarak tamamen yeni düşünceler ve görüşler üretebilmektedirler.

BİLGİYİ VE BECERİYİ, YENİ VE YARATICI ÜRÜNLERE ÇEVİRME

Bilgi ve beceriye sahip olmak (matematik, müzik gibi), yaratıcılığı tek başına tanımlamaz. Yaratıcı çocuk,

potansiyelini üretken bir biçimde kullanmaya çalışır ve sonunda, düşüncesini elle tutulabilir bir ürüne dönüştürür.

Beş yaşındaki bir çocuğun iyi bir kelime hazinesi ve akıcı bir konuşması bile olsa, eğer sahip olduğu kelime hazinesini bir hikâyeye uydurabil-

mek ya da bir şiir yazabilmek için kullanabiliyorsa, ancak o zaman yaratıcı bir çocuk olduğu söylenebilir.

HATALARINI, AŞAĞILIK DUYGUSUNA KAPILMADAN KABUL ETME

Yukarıda sözü edilen çocuğun annesi, oğlunun testten önce oldukça heyecanlı olduğunu ve ana-babası ile öğretmenin kendisi hakkında ne düşüneceklerinden korktuğunu söylüyor. Oysa yaratıcı çocuklar, genellikle yeni deneyimlere girmekten zevk alırlar ve bunu korkusuzca yaparlar. Gerçekten de yaratıcı çocukların en belirgin özelliklerinden biri, insanların en kötü eleştirilerine bile kayıtsız kalmalarıdır. Yaratıcılık özelliği olan biri için başkalarının onun yaptığını "garip" ya da benzeri bir biçimde nitelendirmeleri normaldir. Çünkü bu, zaten onun başarmak istediği şeydir. Thomas Edison'un çalışmaları sırasında, işe yarayacak pek çok yolu denedikten sonra amacına yaklaştığını hissettiği söylenir.

İLHAMİ UYANDIRMAK

Çocuklarının yaratıcı özellikleri olduğunu bilen ana-babaların, bu özelliklerin gelişmesi için yapabilecekleri bazı şeyler vardır.

İlk önce, çocuğun bütün etkinliklerini programlama ve kontrol etme yönündeki tutumların esnek olmasına gayret edilmelidir. Çünkü yakın ana-baba kontrolü, yaratıcı çalışma için gerekli olan "içten geleni yapma"yı ve "özgüven"i olumsuz etkileyebilir.

İkinci olarak, çocuğunuzda azmi destekleyin ve ödüllendirin. Çocuğunuza, bir işi başından sonuna kadar götürüp uygulamasını, sonunda bunun meyvesini almanın verdiği eşi bulunmaz doyuma ulaşmasını öğretin.

Çocuğunuza, bir işi başından sonuna kadar götürüp uygulamayı, sonunda bunun meyvesini almanın verdiği eşi bulunmaz doyuma ulaşmayı öğretin.

Bu, çocuğun yaptığı her şeyin hatasız olması gerektiği anlamına gelmez. Çocuğunuzun başlayıp da bitiremediği,

ancak çaba gösterdiği işleri de takdir edin. Amacınız, değerli ürünleri yaratmanın, genellikle kararlı bir çalışma gerektirdiğini çocuğunuzun keşfetmesini sağlamak olmalıdır. En önemlisi, çocuğunuzun "farklı" olmanın özgürlüğünü tatmasını sağlayın. Çocukların, yaratıcılıklarını fark edip kendilerini sınavabilmeleri için rahatlıkla, aptalca, hatta tuhaf gibi görünen şeyleri bile yapmaya kalkışabilmeleri doğaldır. İlginçtir ki, yaratıcı çocukların ana-babaları da genellikle normalden farklı olmayı seven kimselerdir.

Hiçbir çocuk, bir Edison, Mozart ya da Einstein olmak için doğmamıştır. Ama, çocukların pek çoğunda, açığa çıkarmalarına yardımcı olabileceğimiz yaratıcılık cevherleri vardır.

**Çeviren :
Hamdi ERKUNT**

Çocuklar Gibi Düşünebilmek

Charles R. FITZGERALD

*Anne- babaların çocuklarına
kızma ve onları azarlamalarının
ardında yanlış anlamların
yer aldığı bilinmektedir.*

Dün, öğlen saatlerinde, odanın bir köşesindeki kanepeye yerleşip, küçük oğlumu izlemeye başladım. Her fırsat bulduğumda, onu gözlerim. Hatta zaman zaman, böyle fırsatları kendim yaratırım. Çünkü her defasında çocukların birçok özelliklerini öğrenirim. Çocukları izlemek, kolay gibi görünse de aslında oldukça güç ve çaba isteyen bir iş. Çünkü onu izlerken olanca gücümle altı yaşındaki bir çocuk gibi düşünmeye çalışırım. Her zaman olduğu gibi, dün öğlen vakti de bir çocuk gibi düşünmeyi beceremedim ve kısa bir süre sonra gücüm tükenip kendimce, yine bir büyük gibi düşünmeye başladım. Ancak gözlemlerim sonunda şunu söyleyebilirim ki, büyükler (bir mühendis, bir bankacı, bir usta ya da bir memur) gibi düşünebilmek, bizi çocuğun düşünme biçimine yaklaştıramamaktadır.

Ben onu gözlerken o, iki eliyle dikkatlice taşıdığı bir cam kavanozla ön kapıdan çıktı. Kapıyı ise açık bıraktı. Kapının açık olması, onun için bir engel değildi ama benim dikkatimi dağıtıyordu. Bir süre sonra elinde kavanozla açık bıraktığı kapıdan tekrar içeriye döndü. Kapının açık oluşu, onun için hiçbir sorun olmamıştı; bu sadece dış dünyaya açılan bir yoldu. Elindeki kavanozu, daha önce duvarın kenarına düzgün biçimde dizdiği, öteki kavanozların yanına koydu. Daha sonra, mutfağa gidip bir kavanoz daha arayıp buldu ve ön kapıdan çıkarak aynı şeyleri tekrarladı. On beş dakika sonra onun, ilgiyle incelediği ve sıraya dizili altı-yedi kavanozu olmuştu. Sırayla her kavanozu alıp, açık kapıdan gelen güneş ışığına kaldırıp tutuyor, bir süre baktıktan sonra, yavaşça aldığı yere bırakıyordu. İşte bu noktadan sonra dayanamadım. Açık kapının verdiği rahatsızlıkla, kanapenin üzerinde kıpırdandırdım ve altı yaşındaki bir

Çocuklar gibi düşünüp onların gerçeklerini anlamaya çalıştığımızda, yanlış davranışlarımız azalacaktır.

çocuk gibi düşünebilme çabalarım sona erdi. Kendimce ve aynen bir muhasebeci gibi, evin, açık kapıdan dolayı uçup giden sıcaklığının maliyetini ve bu kavanozların, onu yıkayacak kişiye vereceği zahmeti düşünmeye başladım. Enerjimin büyük kıs-

mını, kendimi sakinleştirmek için harcadım.

Bir çocuk gibi düşünebilmek, oğlum doğduğundan beri kafamı meşgul eden konuların başında gelmiştir. Her ne kadar, çoğu zaman onu yakından izleyip onun gibi düşünmeye çalışıyorsam da gerçekten başarılı olduğum anlar pek azdır ve bu anlar çok çaba gerektirmiştir. Bir çocuk gibi düşünmeye çalışmaya ilk başladığım zamanlarda, bunun kolay bir iş olacağını, birazcık dikkat ve deneyimle işin püf noktasını hemen yakalayabileceğimi sanıyordum. Aklımı biraz olsun yetişkinlerin değerlerinden kurtarabilirsem, altı yaşındaki bir çocuk gibi düşünebileceğimi sanıyordum.

Ancak, yaklaşık beş yıllık bir çabadan sonra, durumun

hiç de böyle olmadığını üzülerek gördüm. Bugün için bir çocuk gibi düşünebilmek oldukça zor ve uzak bir olası-

Haklı ve mantıklı gerekçelerimiz olsa bile, önce onları anlamaya çalışmalı, olayları onların bakış açılarından değerlendirmeliyiz.

lık. Her ne kadar iyi ve tutarlı bir biçimde yapamadıysam da bu arada öğrendiğim en iyi şey, oğlumun aklından neler geçirdiğini keşfedene dek kendime hâkim olmak oldu.

Dünkü, "açık kapı ve kavanoz gözlemi" sırasında anladım ki, oğlum, anaokulu öğretmeninin verdiği böcek toplama ödevini yapıyormuş. Ona açık kapı ve uçup giden sıcaktan dolayı kızdığımda, cüzdanını kaybettiğini aniden fark eden biri gibi, bana şaşkınlıkla baktı. Daha sonra açık kapı ve uçup giden sıcaklığın hiç farkında olmadığını ve kendini tamamen böcek toplama işine kaptırdığını söyledi. Ayrıca pek çok kavanoz kullanması gerektiğini, çünkü bir kavanoza ikinci bir böceği koyarken, ötekini kaçabileceğini ya da karnı aç olan böceğin ötekini yiyebileceğini, bunu da hiç istemediğini belirtti.

İtiraf etmeliyim ki, kafası elindeki böceklerin sağlığı ve güvenliğiyle meşgul olan oğlumun, açık kapıdan çıkıp giden sıcaklığı ve yıkanması gereken birkaç kavanozu dü-

şünmesi çok zor bir şeydi. Genellikle, kafamda haklı ve mantıklı nedenler olduğu gerekçesiyle onu azarlamaya hazır hale gelirim. Ancak haklı ve mantıklı gerekçe-

Çocukların düşünce dünyaları geniştir. Bu genişliğe, kendilerine cesaret verip araştırma yapmaya iten umut dolu beklentilerini de eklerler.

lerimiz olsa bile, önce onları anlamaya çalışmalı, olayları onların bakış açılarından değerlendirmeliyiz. Bunu yapmadığımızda oluşan anlayış eksikliği, farklı farklı şeylere öncelik tanımamız gibi ne-

denler, biz büyükleri, çocuklara karşı olumsuz tavır takınmaya itebilmektedir. Oysa çocuklar gibi düşünüp onların gerçeklerini anlamaya çalıştığımızda, bu tür yanlış davranışlarda bulunmaktan kurtuluruz. Bu örnekte, çocukların bakış açısıyla düşünbilmenin önemi bariz biçimde ortaya çıkmıştır. Çünkü, oğlum mutlak özü hatasız biçimde yakalamışken, ben gereksiz ayrıntılara takılıp kalmıştım.

Eğer sonuna kadar onun gibi düşünbilseydim, doğal olarak öyle davranmazdım. Aklim, yıllardır hayatın "para, zaman, enerji" gibi kısıtlamalarıyla öylesine işlenmiş ki, artık altı yaşındaki bir çocuğun sınırsız görme gücüyle boy ölçüşemiyorum. Ama yine de kendim için pek üzülmiyorum. Çünkü bu konuda, yapmaya değer gördüğüm birçok iş var: Çocu-

ğumun gerçeklerini anlamayı denemeye çalışmanın heyecanını yaşayabilirim; öfkeme hâkim olmayı deneyebilirim; onun gerçeklerini anlamaya yönelik iyi sorular sormayı düşünebilirim.

Çocukların düşünce dünyaları; özgür, sınırsız, açık ve geniştir. Bu genişliğe, kendilerine cesaret verip araştırma yapmaya iten umut dolu beklentilerini de eklerler.

Yetişkinler olarak takınacağımız tavır, çocuğun araştırmaya yönelik tutumlarını olumlu yönde geliştirecek biçimde olmalıdır.

Çocuklarımızı besleyip korumanın yanında, onları anlamaya da çalışmalıyız. Onları anlamaya çalışmak, olaylara onların bakış açılarıyla yaklaşmamızı, kısaca onlar gibi düşünmemizi gerektirir. Bunu tam olarak başaramazsak da denemekte yarar vardır. Anne-babaların çocuklarına kızma ve onları azarlama olaylarının çoğunun ardında, yanlış anlamaların yer aldığı bilinmektedir. Çocukları anlamamızda iletişimin rolü büyüktür. Çocukların yaptıkları bize mantıksız bile gelse, bunun ardındaki nedeni öğrenmeye çalışmalı ve onların araştırmacı tutumlarını geliştirici biçimde tavır takınmalıyız. Her şeyden önce, onları dinleyebilmeliyiz.

**Çeviren :
Hamdi ERKUNT**

Çocuğunuzun

Dr. Lee SALK

Öfke Nöbetleri

Eğer ana-babalar, olumsuz duygularını sözlerle ifade eder ve bunlara yol açan sorunları çözmek için yoğun bir çaba harcarsa, çocukları da aynı şeyi yapmayı öğrenecektir.

Çocuklar bir şeye kızdıklarında, ana-babaları gibi kızgınlıklarını dışa vururlar. Eğer ana-babaları kızdıklarında, birbirlerinin sağı solu dağıtmak gibi öfke nöbetlerine göz yumuyorlarsa, çocuklarının da aynı davranışları sergilemeleri doğaldır.

Ana-babalar, çocuklarını, olumsuz duygu ve sıkıntılarını sözcüklerle anlatmaya yönlendirmelidirler. Bunu ise bu konuda davranışlarıyla da onlara örnek olarak sağlayabilirler. Ayrıca bir sorunla karşılaşıldığında hemen kontrolü kaybetme, bağırma, kötü sözler söyleme ve eşyaları sağa sola fırlatma yerine, bu davranışların altında yatan nedenleri bulup, bunları çözmeye çalışılmalıdır.

Tıptaki adı Temper Tantrum olan öfke nöbetleri, iki, dört; on-onsekiz yaş grubundaki çocuklar arasında daha yaygındır. Bu gelişme aşamalarının normal sorunları için uygulanacak en iyi yol, bu tür davranışları fazla abartmamaktır. Çocuk bu şe-

kilde davrandığında, ona hiç dikkat etmeden hemen oradan uzaklaşılmalıdır. Bu yöntem, çocuğunuzla yalnız

Çocuğunuz öfke nöbetini atlattığında, kendisine onu sevdiğinizi, sorunlarını çözebileceğine inandığınızı ve ona yardıma hazır olduğunuzu hatırlatın.

olduğunuzda çok etkili olacaktır. Eğer bulunduğunuz yerde başkaları da varsa ve çocuğunuz bir nöbete tutulup eline geçirdiğini fırlatıyorsa, onu hemen daha sakin ve yalnız kalabileceğiniz bir yere götürebilirsiniz. Sakinleştikten sonra onu rahatlatmaya çalışın. ("Kızgın olduğunuzu

biliyorum, kendini pek iyi hissetmediğin de belli, bu sorunun çözülmesi için ne yapabiliriz?") Daha sonra, çocuğunuza onun bu şekilde davranmasına izin vermeyeceğinizi açıklayabilirsiniz. Çocuğunuz tamamen normale döndüğündeyseniz, onunla, neler olup bittiğini ve sizi nasıl utandırdığı ya da kızdırdığını tartışabilirsiniz. Çocuğunuza tekrar, onu sevdiğinizi, kendi sorunlarını çözebileceğine inandığınızı ve bunun için yardıma hazır olduğunuzu hatırlatmayı da unutmayın.

Çocuğunuza, olumsuz duygularını daha kabul edilebilir biçimlerde, özellikle sözcüklerle dışa vurmaya yönlendirerek yardımcı olabilirsiniz. Çocuğunuzun, duygularını sözcüklere dökerek ve ilk planda onu böylesine sıkı ve kızdıran sorunlara çözüm bulmaya çalışarak yönlendirebilirsiniz. Doğal olarak, çocuğunuzun bu olumlu davranışı kazanabilmesinin en etkili yolu, sizin aynı davranışı sergilemenizdir. Eğer, siz, olumsuz duygularınızı sözlerle ifade ederseniz ve bunlara yol açan sorunları çözmek için yoğun bir çaba harcarsanız, çocuğunuz da aynı şeyi yapmayı öğrenecektir.

**Çeviren :
Hamdi ERKUNT**

Televizyon Ve Çocuklar

Lilian G. KATZ

Çocuklar, küçükken ya da daha büyüdüklerinde, ana-babalarıyla aynı fikirde olmayıp daha değişik programlar izlemekten zevk alabilirler. Ancak bu, onların, zamanla ailede geçerli olan değerleri kazanıp, o değerleri kullanmayacakları anlamına gelmez.

Televizyon ve çocuk üzerine yapılan araştırmaların da belirlediği gibi çocuklar, televizyondan, arzu edilen ya da edilmeyen pek çok şey öğrenirler. Örneğin televizyon, çocuklara, saldırganlığın anlaşmazlıkları gidermek için geçerli ve kabul gören bir yol olduğunu öğretmenin yanı sıra, onlara bir sorunu çözmek için işbirliğinin takdir edilen ve ödüllendirilen bir davranış biçimi olduğunu da öğretir.

Okulöncesi çağdaki çocuklar dediğimiz yaklaşık yedi yaşın altındaki çocukların bazıları, hayal ile gerçeği birbirinden ayırmakta güçlük çekerler. Bu durum en belirgin olarak televizyondaki mäsallarda ortaya çıkabilir; mäsalin televizyonda görüntü ve

ses olarak çok canlı olarak anlatılması, en hayali bir mäsali bile onlara çok doğal ve gerçekmiş gibi gösterebilir. Bazı çocuklarsa şiddet öğeleri içeren programları izlerken tarifsiz bir korkuya, dehşete düşerler. Sadece insanları eğlendirmesi düşünülen bir program, onlar için adeta bir kâbusa dönüşebilir. Bu olumsuzluklar, çocuğun izleyeceği programların içeriğini, iletmek istediği mesajı ve niteliğini önceden kontrol etmeyi gerektirebilir. Bu önceden değerlendirme, biraz zamanınızı alacak olsa da, çocuklarınızın sizin değerlerinizi yansıtan ve onlara zararı dokunmayacağını düşündüğünüz öğeler içeren programlar izlemesi buna değerlidir.

ÇOCUKLAR NE TÜR PROGRAMLAR İZLEMELİ?

Büyükler istediklerinde televizyon reklamlarını görmezlikten gelebilirler. Buna karşın, küçük çocukların reklamları öteki programlardan ayırmaları pek mümkün değildir. Onlar için televizyon, yeni ve değişik şeylerin gösterildiği, bir merak kaynağıdır. Özellikle, program aralarına giren reklamlar, onlara programın devamı gibi gelebilir. Eğer çocuğunuz sürekli olarak reklamı yapılan ürünü hemen istiyorsa, bu, onun reklamları çok izlediği ve programlar arasına konulan reklamlardan etkilendiği anlamına gelir. Size

düŖen, bunun önüne geç-
mektir. Bunu da, reklamları
ona daha az izlettirerek ve
reklamların ne olduğunu
onunla konuşarak sağlayabi-
lirsiniz. Yaşı küçük de olsa,
kendisinin anlayabileceği bir
açıklama yapıldığında, çocuk
reklamlardan daha az etkile-
necektir.

Eğer çocuğunuzun gerek
evde gerekse anaokulunda
oynadığı oyunlar daha çok
hoplama, zıplama türünden
ve sürekli sertlik içeren bir

***Çocuğun evde ya da
dışarda oynadığı
oyunlar daha çok
hoplama, zıplama
türünden ve sürekli
sertlik içeriyorsa,
bu, onun şiddet öđesi
içeren programları
çok izlemesinden
olabilir.***

---

biçimdeyse, bu, onun şiddet
öđesi içeren programları çok
izlemesinden dolayı olabilir.
Bazı çizgi filmlerde bile eğ-
lenceli bir ortam sağlayabil-
mek için kavga ve şiddet
içeren senaryolar kullanılır.
Çocukların, bu istenmeyen
mesajı almalarını engellemek
için büyüklerin rehberliğine
gereksinimleri vardır.

ÇOCUKLAR TELEVİZYONU NE KADAR İZLEMELİ?

Bu soruya yanıt vermenin
bir yolu, sizin oturup "Ço-
cuđum televizyon izlemek
yerine neler yapabilir?" diye
düŖünmenizdir. Çocuğunuz
sokaktayken onu kontrol

edemeyecek kadar meşgulseniz, evde çeşitli sebeplerden dolayı onunla birlikte bir iş yapacak, oyun oynayacak durumda değilseniz ya da hava koşullarından dolayı uzun süre evde kalmak zorundaysanız, televizyon izlemek, böylesi bir durumda zamanınızı değerlendirmek için uygun bir etkinlik olabilir. Ama, eğer çocuğunuz tek başına ya da başkalarıyla yaratıcı bir oyuna, sokaktaki etkinliklere, yararlı ve zevkli

spor faaliyetlerine katılabiliyorsa ya da küçük ama önemli ev işlerine katılımda bulunabiliyorsa, o zaman televizyonu kapatmak oldukça akıllıca bir davranış olacaktır.

Televizyonu kapattığınızda çocuğunuz buna kızabilir ve huysuzlanıp ağlayabilir. Ancak, eğer siz kararınızda tutarlı olursanız ve en iyi olduğunu düşündüğünüzü uygularsanız, eninde sonunda o da bunu kabul edecektir.

Çocuğunuzun, sizin onayladığınız ve ona bir zararı dokunmayacağına inandığınız programları izlediğine kanaat getirdikten sonra, bu programları onunla birlikte izlemeniz iyi olur. Programın verdiği mesajı açıklığa kavuşturmanız, gerekiyorsa mesajı eleştirmeniz yerinde olur. Çocuklara masal okurken olduğu gibi, onlarla birlikte televizyon izlemek de onların bu konuda bir zevk geliştirmelerini sağlamak için uygun bir fırsat hazırlar. Ana - babalar, televizyonda izledikleri bir olayda, bir resimde, bir eğlence

Televizyon, kimi olumsuzlukları yanında, çocuklara, bir sorunu çözmek için işbirliğinin takdir edilen ve ödüllendiren bir davranış biçimi olduğunu da öğretir.

programında bir şarkıda neleri beğenip, neleri beğenmediklerini belirttiklerinde, çocuklarda estetik bir zevkin gelişmesi için temel atmış olurlar. Hemen o anda ya da daha büyüdüklerinde, çocuklar ana-babaları ile aynı fikirde olmayıp, daha değişik programlar izlemekten zevk alabilirler. Ancak bu, zamanla ailede ifade edilen değerleri kazanıp, sanata karşı olan tutumlarında o değerleri kullanmayacakları anlamına da gelmez.

Çeviren :
Hamdi ERKUNT

Çocukların Uyku Sorunları

Lois GILMAN

Ana-babalar olarak, kendi beklentilerimizin ve bunun sonucu olan tutumlarımızın, çocuklarımızın iyi bir uyku düzeni kazanmasında önemli bir rol oynadığını unutmamalıyız.

Çocuğun düzenli uyuması, sadece bedensel sağlığını değil, genel ruh halini, davranışlarını ve kısaca tüm sağlığını etkiler. Gerçek olan şu ki, doğumundan itibaren çocuğun uyku düzeni, ailenin bütün üyelerinin uyku ve uyanma saatlerinin belirlenmesinde önemli bir etkidir. Çocuğu, uyku zamanı geldiğinde yatağa yollama mücadelesi, sabaha karşı tuvalete kalkmalar ve geceleri ortaya çıkan acil durumlardan, ailenin her üyesi, sırayla payını alır. Ayrıca bu gece rahatsızlıklarının aynı derecede

**Uyuşuk,
somurtkan bir çocuk
ve çok çabuk
öfkeleniveren
ana-babalar...
Hepsinin de iyi bir
uykuya
gereksinimleri
vardır.**

önemli ve gündüze yansıyan sonuçları da vardır: Uyuşuk, somurtkan bir çocuk ve çok çabuk öfkeleniveren ana-babalar... Bunların hepsinin iyi bir uykuya gereksinimleri vardır.

NIÇİN UYUYORUZ?

İnsan, yaklaşık 24 saatlik dönemler içinde uyku ve uyanıklık, etkinlik ve dinlenme devrelerini yaşar. Dairesel ritm olarak adlandırılan bu devrelerde, bedenin sıcaklığı dalgalanıp, hormon salgılaması çeşitlilikler gösterir. Dairesel ritm en alt noktasına

ulaştığında, beden, ısını düşürüp sindirim sistemini yavaşlatarak kendisini uykuya hazırlar.

Uzmanlar, "Bebekler dairesel ritimleri olmadan doğarlar, ama ilk altı ay içerisinde bu ritimler gelişir; yemek yeme ve uyuma zamanı gibi öğelerle düzenini belirler," diyorlar.

GECE UYKUSU

Yeni doğmuş bebeklere düzenli bir gece uykusu uyutabilmek, ana-babaların karşılaştığı ilk zorluklardan biridir. Bebekler, çeşitli aralıklarla, gündüz ve gece boyunca uyurlar ve uyku durumu, günde 17 saate kadar varabilir. Bu konuda bir uzman, çocuğu bulunduğu ilk yerde uyutmaktansa, uykusu geldiğinde yatağına yatırmanın, uyandığında ise yatağından almanın daha yararlı olduğunu belirtiyor. Bu durum, bebeğin uykuyla yatak arasında bağlantı kurmasını ve yatağında bulunduğunda, daha çok uyumaya yönelmesini sağlayacaktır.

Bebeklerin geceleri daha uzun ve kesintisiz uyumalarına yardımcı olmak için

gece beslenmeleri mümkün olduğunca daha sakin, sessiz ve kısa zamanlarda yapılabilir.

Bebeginizi yatağına yatırmadan önce her şeyi hazırlarsanız, çocuk kucağıңызdayken biberonunu ya da bezini aramak zorunda kalmazsınız.

Bebeğin karanlıkta uyumaya, aydınlıkta ise uyanık olmaya alışabilmesi için, onun uyuyacağı odanın ışıkları ya söndürülmeli ya da loşlaştırılmalıdır.

Ayrıca ya ışıkları söndürün ya da loşlaştırın ki, bebeğiniz, karanlıkta uyumaya ve aydınlıkta ise uyanık olmaya kendini alıştırsın. Sağlıklı ve iyi bakılan bebeklerin çoğu, yaklaşık üç aylıkken gecenin büyük bir kısmını uykuda geçirebilir. Altı aylık olduğunda ise bebeği, sanki hâlâ sizin odanızda uyuyormuş gibi, artık kendi odasında uyutmaya başlayabilirsiniz.

KÜÇÜK ÇOCUKLARDA UYKU ZAMANI

Uyku uzmanlarının hepsi, sağlıklı bir uyku alışkanlığı edinmenin en uygun yolu olarak; yemek, oyun ve uyku zamanlarının, bir programa bağlanması ve mümkün olduğunca bu programa bağlı kalınması olduğunu birleştiriyorlar.

Sağlıklı bir uyku alışkanlığı edinmek için yemek, oyun ve uyku zamanlarının bir programa bağlanması ve olabildiğince buna bağlı kalınması önemlidir.

Bazı ailelerde akşam programı yemekten sonra sakin bir oyun dönemiyle başlayıp (adrenalin salgılanmasını artıracak durumlardan kaçınarak), banyo yapma, pijamaları giyinme ve en sonunda tercihen yatakta olmak üzere, ninni söyleme ya da bir masalla son bulur. Amaç, belirli bir düzen yaratmaktır. Bu düzeni çocuğa bakan başka biri de uygulayabilir. Böylece, çocuk, hem akşam programının sırasını ve hem de törenin, iyi geceler öpücüğü ve ışıkların sönmesiyle biteceğini bilecektir.

Çocuğu, yatak öncesi hazırlığını bitirdikten sonra, son bir kez tuvalete götürün ve yine son kez "İyi geceler," deyin. Çocuğunuz "Bir masal daha," diye tuturabilir ya da ninni için yalvarabilir. Bu

durumda odadan çıkın ve onun sizin yardımınız olmadan uyumasını sağlayın. (Uzmanlar, yapılacak en iyi şeyin bu istekleri tamamen reddetmek olmadığı, ancak yatma zamanı kurallarına da bağlı kalınması olduğunda birleşiyorlar.)

YATAK ARKADAŞLARI

Sevdiği bir bebek, bir başka oyuncak ya da özel bir yorgan, bazı çocukların geceyi yalnız geçirebilmelerine yardımcı olur. Bir doktorun, "Erken bebeklik döneminin güvenliğini yeniden sağlama aracı" olarak adlandırdığı bu tanıdık eşyalar, çocuklara ana-baba güvencesini hatırlatarak, ayrılığa uyum sağlamalarına yardımcı olur. Eğer çocuk karanlıktan korkuyor-

Bazı ana-babalar, gerek çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi gibi araçların gerekse ritmik bazı seslerin,

Erken bebeklik döneminin güvenliğini yeniden sağlama aracı olarak adlandırılan kimi oyuncaklar, çocuklara ana-baba güvencesini hatırlatır, ayrılığa uyum sağlamalarına yardımcı olur.

çocuğun uyumasında ona yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Ancak böyle bir duruma her çocuk farklı tepki

sa, loş bir ışık, onun uykusunu bozmadan uyumasını sağlayabilir. Ayrıca, yatak odasının kapısını açık bırakmak da yalnız yatma korkusunu yenmede yardımcı olabilir.

verebilir. Dolayısıyla eğer müzik ya da öteki bazı sesler, yatma programının bir parçası olarak kullanılacaksa, bu seslerin yarardan çok zarara yol açmadığından emin olunması gerekir.

YATMA ZAMANI KONUSUNDAKİ HATALAR

Uykuya hazırlığın bir düzen içinde olmasındaki amaç, çocuğu kendiliğinden uymaya (ya da uyandıgında tekrar uyumaya) yönlendirmektir. Bu nokta, pek çok ana-babanın hataya düştüğü noktadır. Kucakta, sallanan bir iskemlede ya da televizyonun önünde uykuya dalmaya alışmış bir çocuk, her uykuya dalışında, bu "uyutuculara" bağlı kalabilir. Çocuğun, ağzında biberonla kendi kendine uykuya dalmasına izin vermek de bir başka hatadır. Çünkü, sütteki laktik asit, diş çürümülerine neden olabilir. Ayrıca, süt, iç kulakla gırtlığı birbirine bağlayan östaki borusuna sızarak ileride, burada iltihaplanmalara yol açabilir.

Ana-babalar, sık sık, gece uyanan çocuklarını alıp, birlikte uyumaya yeltenirler. Ancak, ilk zamanlarda etkili

---

***Kucakta,
televizyonun
karşısında vb.
yerlerde uyumaya
alışmış bir çocuk, her
uykuya dalışında
bu uyutuculara
bağlı kalabilir.***

---

bir çözüm gibi gözüken bu durum, ileride daha çok soruna yol açacaktır. Küçük bir çocuk, ana-babasından ayrılmayı, endişe duymadan öğ-

renmelidir. Çünkü korktuğunda ya da uyuyamadığında onlarla birlikte olması, zaten zor olan bu geçiş dönemini daha da zorlaştırır. Eğer çocuğunuzu yanınızda yatırma isteğinizi yenip, onu kendi yatağında rahatlatmayı becerebilerseniz, ileride dökülebilecek pek çok göz yaşını ve huzursuzlukları önleme şansınız artacaktır. Anne-baba olarak, öncelikle çocuğunun yatma zamanları sırasında, ona sert tavırlar takınmak yerine, günün bitimini hoş biçimde karşılamaya çalışın.

Son olarak, ana-baba olarak, kendi beklenti ve dolayısıyla tutumlarınızın, çocuğunun iyi bir uyku düzeni geliştirmesinde önemli rol oynadığını unutmayınız.

Çeviren :
Hamdi ERKUNT

Kekemeliğin Nedenleri Ve Tedavisi

Susan CHOLLAR

Bir hastalık nedeniyle ortaya çıkanlar dışında, kekemelik, kalıtımsal nedenlere dayanır. Ana ya da baba daha önce kekemeyse ve bu kekemelik çocuklarının doğumundan çok önce düzelmiş bile olsa, doğacak çocuklarının kekeme olma olasılığı oldukça yüksektir.

Yakın bir zamana dek, ana-babalar ve uzmanlar, kekemeliğin ruhsal bir sıkıntının ya da rahatsızlığın bir belirtisi olduğunu sanıyorlardı. Dolayısıyla, kekeme çocukların ana-babaları, bu konuda suçluluk duygusuna kapılıyorlardı. Bu görüş, günümüzde de hâlâ oldukça yaygın olmasına karşın, tıptaki yeni araştırmalar ve terapi yöntemleri, kekemeliğin aslında sanıldığından oldukça farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Konuşma bozukluklarının düzeltilmesiyle uğraşan konuşma terapistleri, sorunun çözümü konusunda yine ana-babalar üzerinde duruyorlar. Ancak bu kez amaçları, çocuğun sağlıklı bir dil

gelişimi gösterebilmesi için ana-babaların üzerine düşen görev ve sorumlulukları belirleyebilmektir. Uzmanlara

göre, kekemeliğin temelinde fiziksel bir durum yatmaktadır. Eğer ana-babalar gerekli bilgi ve beceriye sahiplerse, kekemeliğin kontrol edilmesinde çocuğa yardımcı olabilirler. Acaba, bu kontrol edilebilmesi mümkün olan fiziksel durum nedir?

Nadiren rastlanan ve bir yaralanma ya da hastalıktan dolayı ortaya çıkan kekeleme durumları dışında, kekemelik kalıtımsal nedenlere dayanır. Ana ya da baba daha önce kekemeyse ve bu kekemelik çocuklarının doğumundan çok önce düzelmiş bile olsa, doğacak çocuklarının kekeleme olasılığı oldukça yüksektir. Tek yumurta ikizi olan çocuklardan biri keke-

meysel % 77 olasılıkla oteki kardeş de kekeme olacaktır. Çift yumurta ikizlerinde ise her üç ikizden birinde iki kardeş birden kekelemektedir.

***Konuşma,
bir motor etkinliktir.
Kekemelerde,
bu motor etkinliğin
bir noktasında
işlev bozukluğu
vardır.***

Konuyla ilgili uzmanlar, kekemeliğin kalıtsal olarak nasıl aktarıldığını tam olarak bilememelerine karşın, Nörolog David B. Rosenfield, bu konuda "Konuşma bir motor etkinliktir. Kekemelerde, bu motor etkinliğin bir noktasında işlev bozukluğu vardır," diyor. Ancak, konuşma oldukça karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle, böylesi bir işlev bozukluğunun tam olarak nerede olduğunu bulabilmek pek kolay olmamaktadır.

Normal konuşma için, ilgili tüm organların uyumlu bir biçimde çalışmaları gereklidir. Konuşma terapisti Nan Berstein Ratner'e göre "Kekeleyen kimseler, nefes alıp verme, ses tellerini kullanma ve ses üretimi için gerekli işlevler arasında bir uyum sağlamakta güçlük çekmektedirler." Normal konuşma için gerekli bu üç davranış arasında zamanlama yapamama, kekeleyen kimselerin sorunlarından biridir. Çevre koşulları da, özelliğine göre kekemeliğin artması ya da azalması konusunda önemli bir etkidir. Olumsuz (alaycı vb.)

çevre koşulları kekemeliği daha da körüklerken, uygun

***Ana-babanın
davranışları,
kekemeliğin ortaya
çıkması ve ilerlemesi
konusunda bir
etkidir. Ancak,
hiçbir zaman için
kekemeliğin asıl
nedeni değildir.***

çevre koşulları, kekemelerin bu konudaki kalıtsal eği-

limlerini yenmelerinde önemli bir rol oynayabilmektedir. Konuşma terapisti Edward E. Conture'ye göre; "Kekelemelik, kişinin beceri ve yeteneklerinin, içinde bulunduğu çevreyle girdiği karmaşık bir etkileşimin sonucunda ortaya çıkar ve gelişir."

Çocuğun dil gelişimi konusundaki etkenlerden biri, ana-babanın konuşma biçimidir. Conture, "Ana-babaların konuşmaları sırasında ağız ve karmaşık cümlelerden oluşan cümleler kullanmaları, henüz üç yaşında olan bir çocuk için iyi bir örnek değildir," diyor. Ratner "Ana-babalar, konuşurken daha ya-

vaş olurlarsa, çocuk onlara cevap vermeden önce kendisinin de biraz zamanı olduğunu hissedecektir,” diyor. Böylece, çocuk, onları yanıtlamadan önce söyleyeceğini daha rahat ve düşünerek söyleyebilecektir.

Conture ve Ratner, ana-babalara bu konuda “Düğmeyi çevirme” adını verdikleri bir yöntemi tavsiye ediyorlar. Bu yöntemle göre ana-babalar çocuklarının söylediklerine yanıt vermeden önce kendilerine en az bir saniye bekleme süresi tanıyorlar. Böylece karşılıklı konuşma daha rahat bir biçimde oluyor ve ana-baba acele etmeden, daha yavaş konuşabiliyor.

Pek çok fiziksel etken gibi, stres de çocuklarda kekelemeye yol açabilmektedir.

Pek çok fiziksel etken gibi, stres de çocuklarda kekelemeye yol açabilmektedir. Uzmanlara göre, stres ve endişe astıma neden olabildikleri gibi, kekelemeye de yol açabilmektedirler. Bilindiği gibi, günümüzde hem annenin hem de babanın çalıştığı çocuklu ailelerin sayısı oldukça fazladır. Bu tür ailelerde, ana-babanın çocuklarıyla ilgilenmek için fazla zaman ayıramamaları ve ailenin geçimini sağlama konusunda, zaman zaman çocuğa taşıyabileceğinin üstünde yük bindirmeleri, çocukta, bazı ruhsal rahatsızlıkların yanı sıra konuşma bozukluklarına

da neden olabilmektedir. Bu nedenle uzmanlar, ana-babalara bir şeyi anlatmak ya da ne yapması gerektiği konusu dışında, sadece sohbet amacıyla, çocuklarına, aceleyle ya da heyecan içinde konuşmak zorunda bırakılmadıkları

Çocuğa, taşıyabileceğinin üstünde yük bindirmek, ruhsal rahatsızlık ya da konuşma bozukluklarına yol açabilir.

sohbetler için zaman ayırmalarını öneriyorlar. “Bu konuyla ilgili olarak Ratner şöyle diyor: “Sohbet zamanlarında kendinizi, dikkatinizi dağıtacak her şeyden sıyrılmaya çalışın ve çocuğunuzu dinleyin. Her şeyden önce rahat olun ve çocuğunuz konuşurken ona “Yavrum, biraz yavaş olur musun?” ya da “Ne olur, önce derin bir nefes al.” gibi müdahalelerde bulunmayın ki, o da yanlış bir şey yapıyormuş kanısına kapılmadan, heyecanlanıp hata yapmadan konuşabilsin.

Annesi onu ilk konuşma terapistine götürdüğünde beş yaşında olan bir çocuğun durumu, uzman ve ana-babanın işbirliği sonucunda, ciddi bir kekelemeliğin nasıl giderilebileceği konusunda oldukça iyi bir örnek oluşturmaktadır. Konuşma terapisti Carother, çocuğun durumunu şöyle anlatıyor. “Bana geldiklerinde ana-baba oldukça heyecanlı ve telaşlıydı. Her ikisi de çalışıyordu ve evlerinde yeni bir iş kuruyorlardı. Çocuğun

göreviyse, evde telefonları cevaplamaktı. Maalesef sık sık da oldukça karmaşık mesajları anlayıp not etmek zorunda kalıyordu.”

Carother, onunla; konuşma hızını yavaşlatma, heceleri düzgün söyleme, konuşma ve nefes almayı uyumlu hale getirme gibi, akıcı konuşmaya yönelik alıştırmalar yapmıştı. Ayrıca, ana-babasına da çocuğun konuşması üzerindeki baskıyı azaltıcı bir takım değişiklikler yapmalarını önermişti. Örneğin, telefonları artık onun yerine bir cihaz yanıtlıyormuş. Ayrıca, aile, yaşam biçiminde de değişiklikler yapmış; artık, birbirleriyle konuşup sohbet etmek için daha fazla zaman ayınyorlarmış.

Terapist Carother, onu görünüşte “daha iyi görünümlü, daha uyumlu ve zeki” abisi ile arasında bir rekabet de fark etmiş. Bu rekabeti hafifletmek ve onun kendine olan güvenini artırabilmek için ana-babasına, ona, başarılı olabileceği işler yaptırtmalarını önermiş.

Çocukların kendilerine olan güvenini artırmak için, onlara, başarılı olabilecekleri işler yaptırtılabilir.

Konuşma terapistleri, ana-babaları, çocuklarda erken yaşlardaki konuşma bozukluklarına ve akıcılıktaki geçici duraksamalara fazla heyecanlı bir tepki göstermemeleri konusunda uyarıyorlar. Küçük çocukların çoğu, yor-

gun olduklarında ya da heyecanlandıklarında, sözcük ve cümleleri söylemekte güçlük çekerler ya da birkaç kere tekrarlarlar. Conture, bu konuda "Dil gelişimi bütün öte-

ki gelişmelerde olduğu gibi dümdüz bir yol değildir; bir başlangıcı ve aralarda duraklamaları olup, bazı yerlerde de pek düzgün değildir," diyor.

Ancak, çocuğunuzun durumu kalıcı gibi gözüküyorsa, bir uzmana başvurmakta bir an bile tereddüt etmeyin. Kekemeliklerin % 90'ı, en hızlı konuşma gelişiminin gerçekleştiği 2-7 yaş arasındaki dönemde başlar. Bir giderme yoluna gidilmediği takdirde, "Eve ko-ko-koşuyor." gibi ses/hece tekrardan başlayıp zamanla "Aa-aaanne eekmek versene." ya da "Y...." (uzun bir ara) "...arın salı." gibi ses uzatmalarına dönüşüp, tedavisi oldukça zor bir duruma gelebilir.

Terapist Ratner, "Çocukları, kendi konuşmalarına yönelik nörotik bir tutum geliştirmeden iyileştirmeye çalışıyoruz," diyor. "Eğer çocuğun gergin bir görünümü varsa, konuşurken ayaklarını yere vuruyorsa ya da konuşmaya çalıştıkça gözlerini kırıp duruyorsa; bu, terapiye başlamak için uygun bir zamandır," diye de ekliyor.

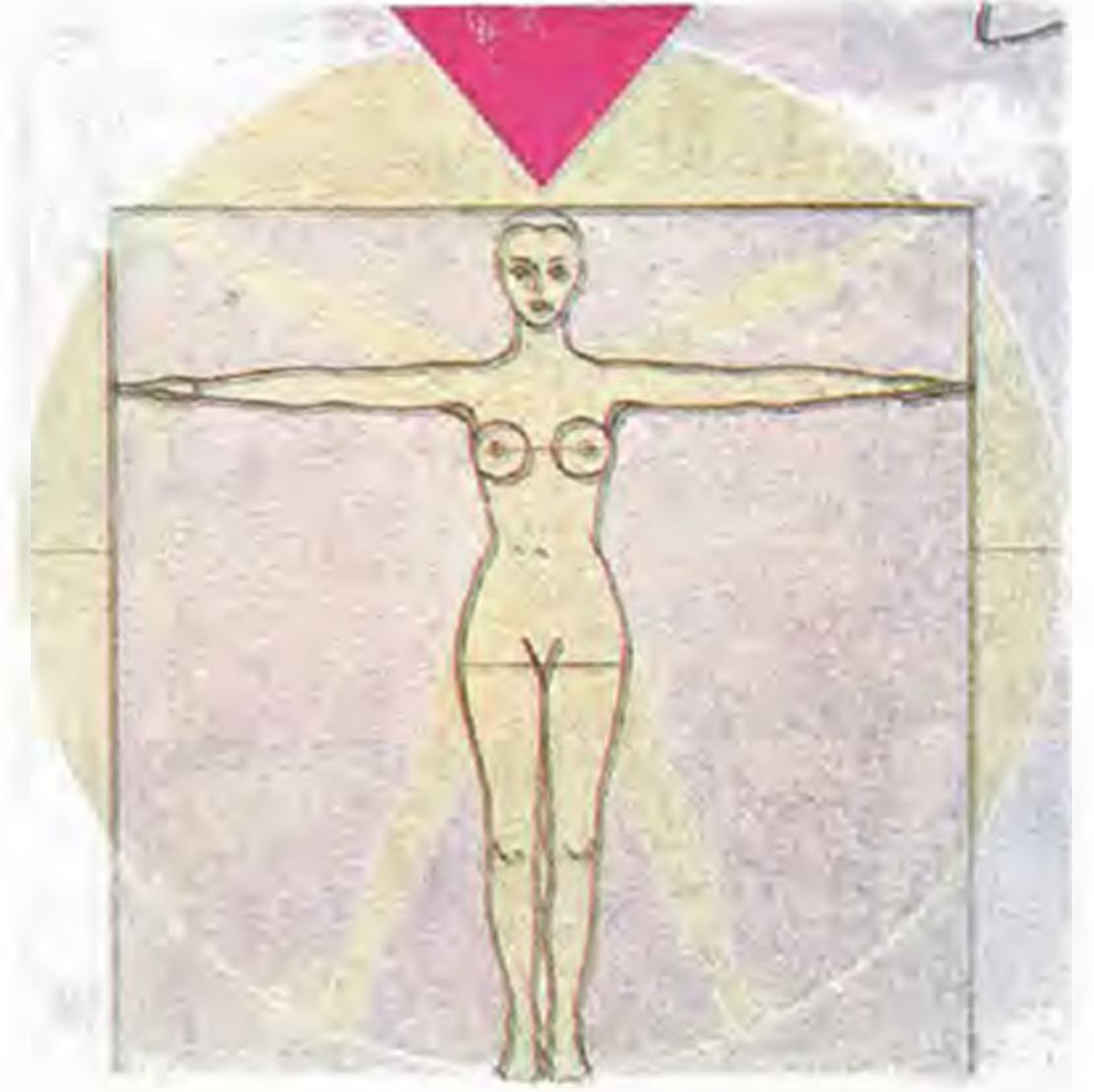
Terapistlerin çoğunun, ana-babalara, çocuklarındaki kekelemeyi giderme konusunda yardımcı olma yolları önerirken korktukları bir nokta vardır: Uzun yıllar ana-babaların aklını meşgul eden suçluluk duygusunu yeniden uyandırma.. Conture, "Ana-babanın davranışları, kekelemeliğin ortaya çıkması ve ilerlemesi konusunda potansiyel bir etkidir ama hiçbir zaman için kekelemenin asıl nedeni değildir," diyor. Carrother de bu görüşe katılıyor ve "Sözü edilen ve telefonlara bakmakla görevlendirilen çocuğun ailesi, onu seviyordu. Ancak, sadece onun nedeni büyük bir stres altında olduğunun farkında değildi," diye ekliyor.

Çeviren :
Hamdi ERKUNT

Ergonomi

Ergonomi, insanların biyolojik, psikolojik özellikleri ve kapasitesi göz önüne alınarak, insan-makine-çevre uyumunun doğal ve teknolojik kurallarını ortaya koyan, çok disiplinli bir bilim dalıdır. Ergonomide amaç, iş ve çevresinin kişiye uygun duruma getirilmesiyle, bireylerin daha az yıpranarak verimli çalışmalarını sağlamaktır.

Doç. Dr. Mahmut PAKSOY
(İÜ. İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri Bölümü)

İnsanın işiyle uyumlu olması çabaları, insanlık tarihi kadar eski olmasına karşılık, söz konusu uyumun bilimsel olarak ele alınışı oldukça yeni sayılır. Bireyin işinde verimli olması, işini yaparken daha az enerji sarf etmesi ve bunun sonucunda daha az yorulması ve iş kazasına uğrama ihtimalinin azalması; işin kişiye uygun hale getirilmesi çalışmalarını yakından ilgilidir. İşte, işin ve iş çevresinin çalışan kişiye uygun bir biçimde hazırlanmasıyla uğraşan bilim dalına ergonomi denilmektedir.

Ergonomi, etimolojik olarak Yunan kökenli ergon (iş-performans) ve nomos (yasa) sözcüklerinin bileşiminden oluşmaktadır. Dolayısıyla ortaya "iş yasası" ya

da "performans yasası" diye bir kavram çıkmaktadır. Bu terim Türkçe'ye "işbilim" olarak çevrilmesine karşın, ergonomi terimi daha sık kullanılmaktadır.

***Ergonomi,
insanın olduğu
her yerde ve
insanlar tarafından
kullanılan her şeyin
tasarımında
uygulama alanına
sahiptir.***

Ergonomi, insan ve çevresi arasındaki ilişkiyi bilimsel olarak ele almakta ve in-

celemektedir. Sözü edilen çevre, yalnızca kişinin içinde çalıştığı fiziki çevre değil, aynı zamanda kullanılan malzeme, çalışma metodu ve işin organizasyonunu da kapsamaktadır. Aslında ergonomi, insanın olduğu her yerde ve insanlar tarafından kullanılan her şeyin tasarımında uygulama alanına sahiptir.

Daha kapsamlı bir tanım vermek gerekirse, "ergonomi, insanların biyolojik, psikolojik özellikleri ve kapasitesi göz önüne alınarak insan-makine-çevre uyumunun doğal ve teknolojik kurallarını ortaya koyan çok disiplinli bir bilim dalıdır," denilebilir.

Tanımdan da anlaşılacağı gibi ergonomi, birçok bilim dalından yararlanmaktadır.

Ergonominin yararlandığı disiplinler arasında fizik, matematik, tasarım, fizyoloji, anatomi, psikoloji, antropometri sayılabilir. Ergonomi, bir yerde, mühendislik bilimleri ile insan bilimlerinin keştiği bir konumda yer alır.

Daha önce de değinildiği gibi, insanın olduğu her yerde ergonomi de vardır. Dolayısıyla ergonomiden sadece endüstri alanında değil; hizmet, tarım sektörlerinde ve hatta evlerde yararlanılmaktadır.

Evin belirli kurallara göre tasarlanıp düzenlenmesi, bir

Mutfaktaki malzeme ve araçların uygun bir şekilde organizasyonu, gereksiz zaman kayıplarını ortadan kaldırır.

başka deyişle evdeki mutfak, banyonun oturma ve çalışma odalarıyla, salonunun ergonomiye uygun şekilde düzenlenmesi, birçok bakımdan yararlar sağlar. Örneğin,

ev hanımları, zamanlarının büyük bir kısmını mutfakta geçirmektedirler. Mutfak da bir işyeri olarak düşünebiliriz. Mutfaktaki ses, ışık, nem ve ısı düzeylerinin; çalışma alanı genişliğinin ve kullanılan araç ve gereçlerin buldukları yerler; kullanım kolaylıkları; dolapların, lavaboların, tezgâhın boyutları ev hanımlarının çalışmasına ve ruhsal durumuna etki eden etkenler olarak göz önüne alınmalıdır.

Mutfakta, sadece kullanılan araç ve gereçlerin ergonomik olması, örneğin bıçağın ele uygun olması, tezgâhın yerden yüksekliğinin gerekli boyutlarda olması, fırın gibi araçlardaki göstergelerin gözü yormayacak şekilde dizayn edilmiş olması da yeterli değildir. Ev hanımı ayrıca, kullanacağı malzemeleri ve araçları iyi bir biçimde organize etmelidir. Malzemeler, işlerin sırası da göz önüne alınarak, ellerin rahatça uza-

nabileceği bir şekilde tezgâh üzerine yerleştirilmelidir. Malzeme ve araçların uygun bir şekilde organizasyonu, gereksiz zaman kayıplarını ortadan kaldırır.

Ev hanımı, ergonomik ilkelere göre düzenlenmiş bir mutfakta çalıştığında; işlerini yaparken daha az enerji sarfedecek, daha az yorulacak, bu ise sonuçta onun mutluluğunun artmasına neden olacaktır. Böyle bir durum ise ev hanımının ailenin öteki bireyleriyle olan ilişkilerini olumlu yönde etkileyecek, evdeki huzurun artmasına sebep olacaktır. Evin öteki bölümlerinin de ergonomik olması, bireylerin hem ruhsal hem de bedensel sağlığını olumlu olarak etkileyecektir.

Sonuç olarak denilebilir ki, ergonominin amacı, iş ve çevresinin kişiye uygun duruma getirilmesiyle, bireylerin daha az yıpranarak verimli çalışmalarını sağlamaktır.

YAYINLAR

ÇOCUĞUN DUYGUSAL SORUNLARI

Dr. Lee SALK

Erzen Onur tarafından çevrilierek dilimize kazandırılan "*Çocuğun Duygusal Sorunları*", anne-babalar, öğretmenler ve konuyla ilgili uzmanların çocukları daha iyi tanımalarına katkıda bulunabilecek bir kitap. Anne-babaların gündelik yaşamda karşılaşacakları sorunları bilmeleri ve uygun yaklaşımlarda bulunmalarını sağlayacak olan bu kitap, birbirine ilgi çekici 16 alt bölümden oluşuyor.

Normal Duygusal Sorunlar başlıklı birinci bölümde, çocukta rastlanabilecek bazı duygusal sorunlar ve çocukluk çağındaki yaşantıların yetişkinlik çağı üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, **Yeni Doğmuş Bebek** tüm yönleriyle ele alınmıştır. Yeni doğan çocuğun işitme, görme ve dokunma duyuları hakkında bilgi verilmekte ve anne-babanın çocuğun algısal gelişimi için yapması gerekenler belirtilmiştir. Özellikle bebeklik döneminde anne-çocuk ilişkisi ve annenin gerginliklerini bebeğe ne şekilde aktardığı ve bunları önlemenin yolları somut biçimde verilmiştir. Yine bu dönemde bebeklerin öğlemleri ve emzirmeleri konusunda takınılması gereken tavırlar üzerinde durulmuştur.

Çocuğunuza Kim Bakıyor başlıklı üçüncü bölüm, genel olarak çocuğun bakımını içeriyor. Çocuğun bakımında babanın rolü, çocuk bakıcılarının ne tür özellikleri olması gerektiği, çocuğun anne-babadan ayrı kalması ve bunun etkileri,

gerekliliği ya da zorunlu ayrılık durumlarına çocuğun nasıl hazırlanması gerektiği gibi konular, kısa alt başlıklarda verilmektedir. Ayrıca çalışan annenin çocuğuyla ilişkileri, gündüz bakımevlerinin özellikleri ve çocuğun babasız büyümesi gibi günümüzde sıkça rastlanan sorunlar ve bunlara uygun yaklaşımlar da incelenmiştir.

Çocuğun Duygusal Sorunları kitabının bir başka bölümünde, çocuğun memeden kesilmesi, özellikle ülkemizde sık rastlanan emzik kullanma konusu ele alınıyor. Tuvalet eğitimi konusu ise öneminden dolayı başlı başına bir bölümde geniş biçimde incelenmiş.

Anne-babaların hep merak ettikleri ve toplumda çoğu zaman yanlış anlaşılabilir disiplin anlayışı, buna bağlı olarak ortaya çıkan cezalandırma konusu, bu alanda akla tokılan birçok soruyu yanıtlamaktadır.

Çocuk eğitimi açısından gündemden inmeyen cinsel eğitim ve cinsel yaşantı konuları, yedi ve sekizinci bölümlerde incelenmiş ve yine birçok soruya yanıt verilmiştir.

On birinci bölümde, kardeşler arasındaki ilişkiler, bu ilişkilerin sağlıklı biçimde sürdürülmesinde anne-babanın rolü, evlat edinilen çocuğa karşı tutumlar ele alınıyor.

Çocuğunuzun Eğitimi başlığındaki bölüm de çocuğun okula başlaması, bu aşamada rastlanan sorunlar, okula uyum sağlamada anne-babanın rolü üzerinde duruluyor.

İtaatsizlik, Karşı Koyma ve Meydan Okuma, Ana-Baba Arasındaki Tartışmalar, Yolunda Gitmeyen Evlilikler ve Bo-

şanma, Ölüm ve Problemlerli Çocuk kitabın öteki bölümlerini oluşturmaktadır.

Çocuğun Duygusal Sorunları adlı kitap okunduğunda, çocuklara ilişkin çeşitli sorulara yanıtlar bulunabilecektir.

SALK, L.

Çocuğun Duygusal Sorunları,

Çev: Erzen Onur,

(2. Basım),

Remzi Kitabevi yay., İstanbul, 1982.

ÇOCUĞUNUZ VE SİZ

Doç. Dr.

Güler Okman FİŞEK,
Zafer SÜKAN

"*Çocuğunuz ve Siz*", okulöncesi dönemdeki çocuğun gelişimi ve eğitimi konusunda anne-baba ve öğretmenleri aydınlatmak amacıyla ve bilimsel verilerden yararlanılarak yazılmıştır.

Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Araştırma ve Uygulama Enstitüsü tarafından oluşturulan bilimsel bir çalışma grubunun yürüttüğü "*Türkiye'de Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Projesi*" nin ürünleri arasında yer alan "*Çocuğunuz ve Siz*" yazıldıktan sonra, proje yöneticisi Prof. Dr. Çiğdem Kâğıtçıbaşı tarafından gözden geçirilmiş ve son şeklini almıştır.

Kitap, genel olarak iki alt bölümden oluşmuştur. Bunlardan birincisinde, **Çocuğa Kişî Olarak Yaklaşım** konusu ele alınmıştır. Bu bölümde, anne

-babaları yakından ilgilendiren kişilik ve zekâ gelişimi hakkında, kolayca anlaşılır bilgiler verilmiştir. Gerek kişilik gerekse zekâ gelişimi, ilk iki yaş ve okulöncesi çağı (3-6 yaş) almak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. Çocuğun gelecekte atacağı toplumsal yaşamını önemli ölçüde etkileyen **Ahlak Gelişimi**, bu bölümde incelenen bir başka konu sağlıklı bir kişilik gelişimi için alle ortamında dikkat edilmesi gereken durumlar, **Ana-Baba İlişkisi, Ana-Baba Sürtüşmesi ve Sağlıklı Ana-Baba İlişkisinin Şartları** gibi alt başlıklarda verilmiştir. Birinci bölümün son alt başlıklarında, anne-babaların çocuklarla ilişkilerinde en çok takındıkları tavırlar ve bunların çocuğun üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur.

"*Çocuğunuz ve Siz*" adlı kitabın ikinci bölümünde, gelişme beslenme ve sağlık konuları geniş bir biçimde ele alınmaktadır. Çocuğun gelişmesinde uyku, beslenme ve oyunun yer ve önemi, bu konularda dikkat edilmesi gereken özellikler belirtilmiştir.

Çocuğun gelişimini sağlıklı biçimde sürdürebilmesi için alle ortamında uyulması gereken kurallar, hasta çocuk ile ilgilenme ve çocukların çeşitli tehlikelerden korunmaları için gerekli düzenlemeler kitabın son bölümünde işlenmiştir. Kolay anlaşılır bir dille yazılmış olan "*Çocuğunuz ve Siz*" kitabı, anne-baba ve öğretmenlerin, kendilerinin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

Fişek, G., O. SÜKAN, Z.

Çocuğunuz ve Siz

Millî Eğitim Basımevi,

İstanbul, 1983.

DEĞERLİ İLKOKUL ÖĞRETMENLERİ SEVGİLİ ÖĞRENCİLER...

9. HİZMET YILIMIZDA,
SİZLERE, HER SAYFASI 4 RENKLİ,
PİRİL PİRİL BİR ÜNİTE DERGİSİ

YEPYENİ BİR

BESYIL
İLKOKUL PROGRAMINA UYGUN BİLGİ, ALIŞTIRMA VE TEST DERGİSİ

SUNUYORUZ.

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE'DE
ÇAĞDAŞ ÇOCUKLAR İÇİN
ÇAĞDAŞ BİR DERGİ VAR

BESYIL
İLKOKUL PROGRAMINA UYGUN BİLGİ, ALIŞTIRMA VE TEST DERGİSİ